The State Studies Quarterly (2026), 12(46), 223-262
doi: 10.22054/tssq.2026.80151.1533

Conceptualization of the Idea of Iran Based on "Iran as a Civilizational Nation"

Ebrahim Abbassi[1] Adel Nemati[2]

[1] Associate Professor, Department of Political Science, Faculty of Law and Political Science, Shiraz University, Shiraz, Iran
[2] PhD, Department of Political Science, Faculty of Law and Political Science, Shiraz University, Shiraz, Iran
Corresponding author: Ebrahim Abbassi; Email: e.abbassi.ir@gmail.com

(Received: 03/06/2024 - Accepted: 03/11/2024)

Extended Abstract

Introduction

Before encountering the civilizational order of Western modernity, the Iranian agent possessed a historical awareness that it had to shape its destiny on two levels. First, how to create a connector or intermediary among the diverse Iranian ethnic groups and religions within the shared geographic bedrock of the Iranian plateau. This connector would serve as a foundation for achieving the technology of "Iranian Peace" within the geographic territory of the Iranian plateau. Second, how to create an intermediary and modality between rulers and the governed, through which they could access the technology of the "Iranian State" in their history. The technologies of "Iranian Peace" and the "Iranian State" represent two formations of the Iranian governance order. This governance order and its technologies are referred to in this article using the theories of Hegel and some other contemporary theorists of "civilization."

The fundamental question of this article is the conceptualization of governance and its nature in Iranian politics and its relation to the nature of governance in the West. The historical nature of governance in the foundational history of Iran, before encountering the civilizational order of Western modernity in the 16th century, cannot be articulated within the dual

How to Cite: Abbasi, E., & Nemati, A. (2026). Conceptualization of the Idea of Iran Based on "Iran as a Civilizational Nation". *State Studies*, 12(46), 223-262. https://doi.org/10.22054/tssq.2026.80151.1533

State Studies Journal © 2015 by Allameh Tabataba'i University is licensed under Attribution-NonCommercial 4.0 International.

models of governance in the West, namely "empire" and "nation-state." Instead, this foundational history, based on the geographical and historical components of Iran, possesses a historical structure distinct from the dual Western models of governance. This governance model is conceptualized here as a "civilizational nation." The idea of a civilizational nation is conceptualized based on James Rosenau's concept of governance and the Hegelian concept of *Aufheben*. Based on the concept of the "civilizational nation," the research findings show that the idea of Iran in its history has had the following three levels:

1. "Iran": the object of Iran's geographical territory as an independent, non-constructed ontological object with an eternal and everlasting nature.
2. "Iranian": the pluralism of diverse and opposing ethnic groups and religions as social agents that have been constructed and are constantly undergoing historical transformation.
3. "Governance Technologies of the Iranian Civilizational Nation": mechanisms of governance or ruling without a relationship of dominance and subjugation between rulers and the ruled, and among the diverse Iranian ethnic groups and religions sharing the geographical bedrock of the Iranian plateau, which mediate between the concept of "Iran" and the concept of "Iranian."

Narrating the foundational history of pre-modern Iran based on the governance order of the "Iranian Civilizational Nation" and the governance technologies of "Iranian Peace" and the "Iranian State" represents a reversal of the official and dominant interpretations in discourses on "underdevelopment," such as Mohammad Ali Homayoun Katouzian's reading of "Iranian Despotism," Aramesh Dustdar's "The Impossibility of Thinking in the Religious Culture," Mahmoud Sariolghalam's "Tribal Characteristics of Iranians," Ahmad Ashraf's "Patriarchal Tribal Despotism," and others, which conceptualize the pre-modern historical past of Iranians as the "cause of underdevelopment" in modern times. Contrary to the narratives of "underdevelopment," the concept of the "Iranian Civilizational Nation" conceptualizes the historical past of Iranians before their encounter with the civilizational order of Western modernity not as a "decadent past" but as a "developed past." In this view, the Iranian agent, considering its geographical and historical singularities, was able to articulate its unique governance order in its history. This order, or governance technology, allowed the Iranian agent to achieve "peace" within its territorial geography and to access the "art of connecting" rulers and the ruled in its history.

Methodology

This article discusses the idea of Iran as a civilizational nation by drawing on James Rosenau's work on governance and Hegel's concept of the concrete universal, with modifications and adjustments made by the authors. The research method in this article is the "history of thought" or "history of

ideas." The following foundational principles can be outlined for the conceptualization of this scientific method. The combination of the "descriptive-explanatory" method with the "prescriptive-normative" method is one of the features of the scientific method of the "history of ideas."

Findings

Within the theoretical framework of the "civilizational nation," a fundamental distinction emerges between the concept of "Iran" as an ontological object—independent of the Iranian subject, eternal and everlasting within the natural boundaries of the Iranian plateau—and the concept of "Iranian" as a constructed, historical, temporary, and variable subject corresponding to the diverse and non-reducible ethnicities and religions.

In the reading of the "Iranian Civilizational Nation," coordination is established between the source of continuity and stability of the Iranian nation, which is the concept of "Iran," and the source of change and transformation in the Iranian nation, which is the concept of "Iranian," through a third level that acts as an intermediary and modality between the two levels of "Iran" and "Iranian."

This third level is the Iranian governance order. Historically, it acted as an intermediary between the source of continuity and stability of "Iran" and the source of change and transformation of "Iranian" before the encounter with the civilizational order of Western modernity. Through its mediation between the geographical territory of the Iranian plateau and the diverse Iranian ethnic groups and religions, this governance order formed the technology of "Iranian Peace"; through its mediation between rulers and the ruled, it created the technology of the "Iranian State."

Conclusion

Before encountering the West, Iranians were able to develop governance technologies as intermediaries between points of unity and diversity in their foundational history. These technologies, independent of individuals and personal power, led to the formation of the "art of connecting," nation-building, integration, historical continuity, stability, and long-term historical perspective.

In the governance order of Iranian peace, this technology of unity in diversity operated through the triad (Nowruz / King of Kings / Royal Road), linking the geographic unity of the Iranian plateau with the diversity of Iranian ethnic groups and religions in ancient Iran's foundational history. Similarly, in the governance order of the Iranian state, the technology of governance operated through the triad (Iranian etiquette / Iranian ministry / *dehqān*), uniting Arab, Turkmen, and Mongol rulers and conquerors with the diversity of Iranian cities in foundational Iranian history.

This process began to decline from the mid-reign of Shah Abbas of the

Safavid dynasty, with Iran's encounter with the West and its efforts to Europeanize, although it had continued successfully during ancient Iran, the Islamic period, and even the Mongol era. The attempt to Europeanize and eliminate these intermediaries has been the main obstacle to revisiting them and combining Iranian peace and the Iranian state over the past four centuries. The revival of these orders depends on returning to them with an interpretation that aligns with contemporary needs.

Keywords: Civilizational Nation, Governance, Iranian Peace, Iranian State.

فصلنامهٔ دولت‌پژوهی
سال دوازدهم، شمارهٔ ۴۶، تابستان ۱۴۰۵، ص ۲۲۳-۲۶۲
DOI: 10.22054/tssq.2026.80151.1533

مفهوم‌پردازی ایده ایران بر مبنای: «ایران به مثابه ملت تمدنی»

ابراهیم عباسی [۱] و عادل نعمتی [۲]

[۱] دانشیار گروه علوم‌سیاسی دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه شیراز، شیراز، ایران
[۲] دکتری علوم سیاسی دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران
نویسنده مسئول: ابراهیم عباسی؛ Email: E.abbassi.ir@gmail.com
(تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۳/۱۴- تاریخ تصویب: ۱۴۰۳/۰۸/۱۳)

چکیده

پرسش اساسی این مقاله، مفهوم‌پردازی از حکمرانی و ماهیت آن در سیاست‌ورزی ایرانی و نسبت آن با ماهیت حکمرانی در غرب است. فرضیه این نوشتار آنست که ماهیت تاریخی حکمرانی در تاریخ پایه‌ی ایران تا قبل از برخورد با نظم تمدنی مدرنیته غربی در قرن شانزدهم میلادی را نمی‌توان در قالب الگوهای دوگانه حکمرانی در غرب، «امپراطوری» و «دولت- ملت»، مفصل‌بندی نمود بلکه این تاریخ پایه بر مبنای مولفه‌های جغرافیای سرزمینی و تاریخی ایران، یک ساختار تاریخی متمایز از الگوهای دوگانه غربی در حکمرانی را دارا بوده‌است. در این مقاله، این الگوی حکمرانی را « ملت تمدنی» مفهوم‌پردازی کرده‌ایم. در این مقاله ایده ملت تمدنی بر اساس مفهوم حکمرانی جیمز روزنا و مفهوم "آفهیین" هگلی مفهوم‌پردازی می‌گردد. یافته‌های پژوهش بر مبنای مفهوم «ملت تمدنی»، نشان می‌دهد ایده ایران در تاریخ خود دارای سه سطح ذیل بوده‌است:

۱-«ایران»: ابژه‌ی جغرافیای سرزمینی ایران به عنوان یک ابژه‌ی هستی‌شناختیِ مستقل و غیربرساخته که دارای ماهیت ازلی و ابدی می‌باشد.

استناد به این مقاله: عباسی، ابراهیم و نعمتی، عادل. (۱۴۰۵). مفهوم‌پردازی ایده ایران بر مبنای:«ایران به مثابه ملت تمدنی». *فصلنامهٔ دولت‌پژوهی، ۱۲(۴۶)*، ۲۲۳-۲۶۲. DOI: https://doi.org/10.22054/tssq.2026.80151.1533

State Studies Journal © 2015 by Allameh Tabataba'i University is licensed under Attribution-NonCommercial 4.0 International.

۲- « ایرانی»: کثرت‌گرایی اقوام و ادیان مختلف و مخالف به عنوان کارگزار اجتماعی که برساخته و همواره در حال دگردیسی تاریخی بوده‌اند.
۳- «تکنولوژی‌های حکمرانی ملت تمدنی ایران»: سازوکارهای حکمرانی یا حکومت کردن بدون رابطه سلطه و تغلب بین حاکمان و محکومان و بین اقوام و ادیان مختلف و متکثر ایرانی با بستر مشترک جغرافیای سرزمینی فلات ایران که میانجی بین مفهوم «ایران» با مفهوم «ایرانی» بوده‌اند. یافته‌های فوق با رجوع به نصوص اصیل ایرانی و روش تاریخ ایده‌ها به بحث گذاشته می‌شود.

واژگان کلیدی: حکمرانی، ملت تمدنی، صلح ایرانی، دولت ایرانی.

مقدمه

کارگزار ایرانی تا قبل از برخورد با نظم تمدنی مدرنیته غربی در تاریخیت خود، این آگاهی تاریخی را برخوردار بود که باید در دو سطح ذیل تقدیر تاریخی خود را رقم بزند: سطح اول: چطور بین بستر مشترک جغرافیای سرزمینی فلات ایران با اقوام و ادیان متکثر و مختلف ایرانی یک اتصال‌دهنده یا میانجی بوجود بیاورد تا بر مبنای آن به تکنولوژی "صلح ایرانی" در جغرافیای سرزمینی فلات ایران دست پیدا کند. سطح دوم: چطور بین حاکمان و حکومت‌کنندگان یک میانجی و مدآلیته را ایجاد نماید تا از طریق آن به تکنولوژی "دولت ایرانی" در تاریخ خود دسترسی پیدا کند. دسترسی به تکنولوژی "صلح ایرانی" و تکنولوژی "دولت ایرانی" دو صورت‌بندی از نظم حکمرانی ایرانی می‌باشد که این نظم حکمرانی و تکنولوژیهای آن در این مقاله با توسل به نظریات هگل و برخی دیگر از نظریه‌پردزان معاصر " تمدن" نامگذاری شده‌است.

مفهوم " ملت تمدنی ایران"، ماهیت نظم حکمرانی ایرانی در دوران پیشامدرن و قبل از برخورد با نظم تمدنی مدرنیته غربی در قرن شانزدهم میلادی می‌باشد که نه قابل تقلیل به نظم حکمرانی "امپراطوری" به عنوان تنها نظم حکمرانی پیشامدرن در خوانشهای "شرق شناسانه" از تاریخ ایران پیشامدرن می‌باشد و نه قابل فروکاست به نظم حکمرانی"دولت- ملت مدرن" به عنوان تنها نظم حکمرانی مدرن در خوانش‌های "اروپا محوری" از تاریخ ایران مدرن است. نظم حکمرانی "ملت تمدنی ایران" از مفردات متمایز و جدا از "امپراطوری" و "دولت- ملت مدرن" برخوردار و مبتنی بر مولفه‌های جغرافیای سرزمینی فلات ایران و تاریخ پایه‌ی ایران بوده‌است.

روایت تاریخ پایه‌ی ایران ماقبل دوران جدید بر پایه نظم حکمرانی "ملت تمدنی ایران" و تکنولوژی حکمرانی "صلح ایرانی" و "دولت ایرانی" که در این مقاله خواهد آمد نوعی واژگون سازی قرائت و خوانش رسمی و حاکم بر گفتمان های "توسعه‌نیافتگی"، چون خوانش "خودکامگی ایرانی"محمدعلی همایون کاتوزیان و " امتناع تفکر در فرهنگ دینی" آرامش دوستدار و " خلقیات قبیله‌ای ایرانی " محمود سریع القلم و "استبداد پدرسالاری قبیله‌ای" احمد اشرف و...، می‌باشد که گذشته تاریخی پیشادوران مدرن ایرانیان را " عامل توسعه‌نیافتگی " ایرانیان در دوران جدید مفهوم‌پردازی کرده‌اند. مفهوم "ملت تمدنی ایران" بر

خلاف روایت‌های "توسعه‌نیافتگی"، گذشته تاریخی ایرانیان قبل از برخورد با نظم تمدنی مدرنیته غربی را نه به عنوان یک "گذشته انحطاطی" بلکه به عنوان "گذشته توسعه‌مند" مفهوم‌پردازی می‌کند که کارگزار ایرانی با توجه به مفردات جغرافیایی و تاریخی خود توانسته‌بود، نظم حکمرانی مخصوص بخود را مفصل‌بندی نماید. نظم یا تکنولوژی حکمرانی که از طریق آن هم به "صلح"در جغرافیای سرزمینی خود و هم به "هنر بهم پیوستن" حاکمان و محکومان در تاریخ خود دست پیدا کند.

حکمرانی ایرانی بر مبنای مفهوم ملت تمدنی ایران نه همچون خوانش استاد سید جواد طباطبایی در کتاب " ملت، دولت حکومت قانون: جستارهایی درباب سنت و نص "(۱۳۹۸) مفهوم ملت ایرانی را بر مبنای یک ابرروایت" تداوم‌گرایانه" از ماهیت ملت، سرتاسر ازلی و قدیم و استمراری مفهوم‌پردازی می‌کند و نه همچون خوانش مصطفی وزیری در کتاب "ایران به مثابه ملت خیالی" (۱۹۹۳) بر مبنای ابرروایت "مدرنیستی" از ماهیت ملت، ایران را مفهومی سرتاسر جدید و حادث و فقط شکل گرفته در تاریخمندی دوران مدرن مفصل بندی می‌نماید. در روایت تاریخِ ملت ایرانی در چارچوب نظری "ملت تمدنی"، شاهد یک تمایز بنیادین بین مفهوم"ایران" به عنوان ابژه هستی‌شناختی مستقل از سوژه ایرانی که ابدی و ازلی، در قالب مرزهای طبیعی جغرافیای سرزمینی فلات ایران، می‌باشد از مفهوم "ایرانی" به عنوان سوژه که برساخته و تاریخمند و موقتی و متغیر در تاریخ، منطبق بر اقوام و ادیان مختلف و متکثر غیرقابل تقلیل به یکدیگر هستیم. در خوانش "ملت تمدنی ایران" بین منبع استمرار و تداوم ملت ایران که مفهوم "ایران" است با منبع تغیر و دگردیسی در ملت ایران که مفهوم "ایرانی" می‌باشد از طریق یک سطح سوم که ماهیتی میانجی و مدآلیته بین دو سطح "ایران" و "ایرانی" دارد ایجاد هماهنگی و اتصال صورت می‌پذیرد. این سطح سوم در "ملت تمدنی ایران" نظم حکمرانی ایرانی می باشد که رابطه‌ی میانجی بین منبع استمرار و ثبات تاریخی "ایران" با منبع تغییر و دگردیسی تاریخی "ایرانی"در تاریخ پایه ایرانِ قبل از برخورد با نظم تمدنی مدرنیته غربی بوده است. این نظم حکمرانی از طریق مدآلیته بین جغرافیای سرزمینی فلات ایران با اقوام و ادیان مختلف و متکثر ایرانی، تکنولوژی "صلح ایرانی" را شکل داده و از طریق میانجی بین حاکمان و محکومان، تکنولوژی "دولت ایرانی" را بوجود آورده بود. ایده ملت تمدنی همچون سایر ابر روایت‌های چند دهه اخیر از ماهیت تاریخ پایه‌ی ایران چون "خودمکامگی ایرانی" یا "

دولت-ملت قدیم ایرانی" و... صرفاً یک ابر روایت نظری می‌باشد و مدعی بیان حقیقت تاریخ پایه‌ی ایران نیست بلکه باید آن را یک تمرین نظری برای مفهوم‌پردازی ماهیت تاریخ پایه‌ی ایران فقط تا قرن شانزدهم میلادی و قبل از برخورد با نظم تمدنی غرب قلمداد نمود.

در این مقاله، ایده ایران ملت تمدنی با وام‌گیری از مباحث حکمرانی جیمز روزنا و کلیت انضمامی(آفهیبن) هگل به بحث گذاشته می‌شود. مفهوم حکمرانی روزنا در تمایز با مفهوم "حاکمیت" مفهوم پردازی شده است، مفهوم حاکمیت به فرآیند قدرت سازی از بالا به پایین و فرآیند قدرت تغلب بنیاد اشاره دارد در حالی که مفهوم حکمرانی فرآیند قدرت سازی از پایین به بالا و فرآیند قدرت اجماعی را توصیف می کند. مفهوم افهیبن هگل نیز به فرآیند اتصال حاکمان به عنوان نقطه وحدت با نیروهای اجتماعی به عنوان نقطه کثرت از طریق و به میانجی تکنولوژی های وحدت در عین کثرت اشاره می‌کند. تکنولوژی های وحدت در عین کثرت افهیبن هگل همچون مفهوم حکمرانی روزنا فرآیند قدرت اجماعی و فرآیند قدرت سازی از پایین به بالا را توصیف می‌کند. در واقع این دو مفهوم مکمل یکدیگر می باشند. این مقاله در صورت‌بندی نظم‌های حکمرانی قائل به تمایز شیوه حکمرانی ایرانی از شیوه حکمرانی غربی می‌باشد ولی معتقد است از لحاظ شرایط امکانی و چارچوب نظری چه نظم حکمرانی ایرانی و چه نظم حکمرانی غربی را می‌توان در قالب مفاهیم و چارچوب‌های نظری واحدی مفهوم‌پردازی نمود. مفهوم افهیبن هگل چشم‌انداز و چارچوب نظری است که در قالب آن می‌توان صورت‌بندی‌های متفاوتی از نظم‌های حکمرانی را در جغرافیای سرزمینی متمایز از هم، چه غربی و چه ایرانی، با آن مفهوم‌پردازی نمود. تاکید مقاله بر تمایز صورت‌بندی نظم حکمرانی در ایران است و نه چارچوب نظری که نظم حکمرانی در قالب آن مفهوم‌پردازی می‌شود.

روش پژوهش، روش «تاریخ فکر» یا «تاریخ ایده‌ها[1]» می‌باشد. به طور کلی اصول موضوعه ذیل را می‌توان برای مفهوم‌پردازی از این روش علمی برشمرد(Grafton, 2006:1-32):

۱-قائل به علیت ایده‌ها در تاریخ بودن: که معتقدند یک واحد-ایده[2] مرکزی در فرآیند تاریخ

1 History of Ideas
2 Unit-Idea

جهانی چون واحد-ایده مدرنیته به عنوان جریان اصلی عصرمحوری در نظریه کارل یاسپرس و مدرنیته‌های چندگانه آیزنشتاد و... باعث ایجاد یک تاریخمندی جدید در تاریخ جهانی شده‌است.

۲- ایده به عنوان نقطه عطف تاریخ جهانی: مثل نظریه تحلیل تمدنی انقلاب کوپرنیکی، اپوخه‌های تمدنی اسوالد اشپینگلر و ... که معتقدند هر نظم تمدنی بر مبنای یک نقطه عطف تمدنی مفصل‌بندی می‌گردد.

۳- رسالت تاریخ‌نگاری ایده‌ها، دستیابی به شرایط امکانی تحقق ایده‌ها در تاریخ جهانی می‌باشد: مثل نظریه«دانشمندان کارگران دلیل و برهانند» از گاستون باشلار یا این نظریه هگل که «مبنای تبیین جهان نه رابطه علیت بلکه رابطه منطقی و دلیل درونی می‌باشد» که وظیفه یک تاریخ‌نگار ایده‌ها را بررسی شرایط امکانی تحقق یک واحد-ایده مرکزی در تاریخ جهانی می‌داند نه تبیین شرایط تاریخی و تحلیل جامعه‌شناسی از زمینه‌های مادی و تاریخی تحقق این واحد-ایده مرکزی؛ مثل نظریه مشروعیت عصر مدرن هانس بلومنبرگ که مبنای ظهور مدرنیته در غرب را دلایل و استلزامات درونی چون «الهیات مطلق‌العنانی» و «تلاش برای اثبات خویش» مفهوم‌پردازی کرده‌است که چندان کاری به تحلیل جامعه‌شناسی زمینه‌های مادی و تاریخی ظهور واحد-ایده مرکزی عصرِمحوری یا مدرنیته ندارد؛

۴- تاریخ ایده‌ها مبتنی بر وحدتِ« است‌ها» با «بایدها» یا تئوری با پراکسیس می‌باشد. بسیاری از تاریخ نگاران تاریخ ایده‌ها، از دل توصیف و تبیین یک واحد-ایده و شرایط امکانی تحقق آن واحد-ایده، دستورالعمل‌های هنجاری و برنامه سیاسی تدوین می‌کنند: مثل نظریه مقاوت بدن‌ها که از دل تبارشناسی آپاراتوس‌قدرت اقتصادسیاسی‌لیبرال میشل‌فوکو شکل گرفته‌است. ترکیب روش «توصیفی-تبینی» با روش«توصیه‌ای- هنجاری» یکی از ویژگی‌های روش علمی «تاریخ ایده‌ها» می‌باشد.

روش "تاریخ ایده ها" و کاربست این روش در توصیف تکنولوژی های حکمرانی ایرانی از آن جهت می باشد که نشان دهد تکنولوژی های حکمرانی ایرانی هر یک با "واحد ایده" خاص و مخصوص خود، واحد ایده تولید صلح در حکمرانی صلح ایرانی و واحد ایده ساختن یک نظم دیوانی سراسری در حکمرانی دولت ایرانی، در تاریخ پایه‌ی ایران تا قبل از قرن شانزدهم میلادی و قبل از برخورد با نظم تمدنی غرب توسط کارگزار ایرانی مفصل‌بندی

شده بودند.

چارچوب مفهومی و نظری

الف: مفهوم دولت- ملت و امپراطوری

در حالی که ایده «دولت-ملت»[1] بر مبنای مفهوم حاکمیت یکسان مبتنی بر « امر سیاسی خودفرمان و مستقل»[2] در نظم تمدنی مدرن مفهوم‌پردازی شده، ایده «امپراطوری»[3] بر مبنای مفهوم « تضاد ژئوپلیتیک» بین متروپل با اقمار در دوران ماقبل مدرن مفصل‌بندی گردیده‌است(Pagden, 2007: p. 28). در هزاره سوم قبل از میلاد و در منطقه جغرافیایی میانرودان در دوره پادشاهی‌های سه‌گانه آن، سه امپراطوری: سایگون اکدی بین ۲۳۳۴-۲۲۷۹ قبل از میلاد / حمورابی بابلی بین ۱۷۹۲-۱۷۵۰ قبل از میلاد / شمسی آداد یکم آشوری بین ۱۸۰۹-۱۷۷۶ قبل از میلاد، نردبابی از اولین الگوی امپراطوری در تاریخ جهان را به ظهور رساندند(Stearns, 2001). این در حالی است که زمینه تاریخی که بر بستر آن شاهد ظهور الگوی حکمرانی «دولت-ملت» در تاریخ جهانی هستیم بعد از «صلح وستفالیا» در ۱۶۴۸ میلادی در قاره اروپا می‌باشد. چارلز تیلی نشان می‌دهد که چطور نیاز به سرمایه برای تدارک نیروی نظامی برای جنگ با خارج در قاره اروپا باعث شد که در این جغرافیای سرزمینی شاهد شکل‌گیری نظم بوروکراتیک سراسری و ملی برای مالیات‌ستانی در داخل باشیم، که این باعث تمایز "امر داخلی"، مبتنی بر نظم بوروکراتیک، از "امرخارجی"، مبتنی بر آنارشی موازنه قدرت برای جنگ، و در نتیجه شکل‌گیری"دولت-ملت" در اروپا گردید(Tilly, 1990). کولومر در کتاب «امپراطوری در مقابل دولت‌ها»، چهار تفاوت و تمایز تاریخی بین دو الگوی حکمرانی «امپراطوری» و «دولت‌ها» را این‌گونه مفهوم‌پردازی کرده‌است(۲۰۱۷):

۱- امپراطوری‌ها از لحاظ مقیاس وسعت جغرافیایی و جمعیت انسانی بسیار پهناورتر و بزرگ‌تر از دولت‌ها می‌باشند. هر امپراطوری از چندین ملت و کثرتی از اقوام و با جغرافیای سرزمینی به وسعت چندین دولت تشکیل شده‌است در حالیکه دولت‌ها بر مبنای یک ملت خاص و در

1Nation - State
2the Political
3Empire

محدوده جغرافیای سرزمینی محدود که مختص به آن ملت می‌باشد تشکیل شده‌اند.

۲- فقدان مرزهای جغرافیایی ثابت و دائمی بین امپراطوری‌ها، برآمده از ماهیت تاریخی آنها می‌باشد که بر مبنای یک «تضاد ژئوپلیتیک»، جغرافیای سرزمینی را به دو قسمت تقسیم می‌کنند: جغرافیای سرزمینی مرکز یا متروپل در مقابل جغرافیای سرزمینی پیرامون و حاشیه‌ای. در حالیکه دولت‌ها دارای مرزهای جغرافیایی ثابت و دائمی بین خود می‌باشند. این ویژگی، جدا شدن دولت‌ها از طریق مرزهای ثابت و دائمی بواسطه ماهیت تاریخی آنها می‌باشد که بر مبنای یک «امر سیاسی خودفرمان» جغرافیای سرزمینی را به دو قسمت تقسیم می‌کنند: جغرافیای سرزمینی که امر سیاسی خودفرمان در محدوده آن حاکمیت دارد (به عنوان مرزهای داخلی)، در مقابل، جغرافیای سرزمینی که امر سیاسی خودفرمان در محدوده آن حاکمیت ندارد (به عنوان مرزهای خارجی). به عبارت دیگر، تمایز سیاست داخلی از سیاست خارجی، ویژگی خاص الگوی حکمرانی «دولت-ملت» می‌باشد درحالیکه در حکمرانی «امپراطوری»، با ویژگی تمایز سیاست داخلی از سیاست خارجی روبرو نمی‌باشیم؛

۳- در امپراطوری‌ها، شاهد ترکیبی از ملیت‌های مختلف و اقوام متکثر با جغرافیای سرزمینی متفاوت، به عنوان جغرافیای سرزمینی پیرامون و حاشیه‌ای، با پیوندهای نامتقارن و متضادگونه با مرکز، به عنوان جغرافیای سرزمینی متروپل و هسته‌ای، می‌باشیم. در حالی که در دولت‌ها، شاهد رابطه بین یک «حاکمیت مطلق»، برآمده از امر سیاسی خودفرمان، بر یک جغرافیای سرزمینی مشخص و یک جمعیت انسانی خاص و همگون هستیم که این حاکمیت مطلق، خود را متعهد به حفظ امنیت و منافع سرزمینی همه ساکنین تحت حاکمیت مطلق خود می‌داند؛

۴- در امپراطوری، شاهد این هستیم که بین جغرافیای سرزمینی مرکز با جغرافیای سرزمینی پیرامون در حوزه قضایی و اداری، چند سطح قانون‌گذاری و با معیارهای دوگانه وجود دارد، یک قانون قضایی و اداری برای جغرافیای سرزمینی مرکز و در مقابل، یک قانون قضایی و اداری متفاوت برای جغرافیای سرزمینی پیرامون؛ در حالی که، در دولت‌ها در حوزه قضایی و اداری، شاهد یک انحصار و همگون‌سازی یک نظم قانونگذاری قضایی و اداری واحد و یکسان برای همه نقاط جغرافیای سرزمینی درون مرزهای دولت‌ها روبرو هستیم.

دولت-ملت مدرن بر مبنای مفهوم‌پردازی وبر با مفردات سه‌گانه ذیل شاکله بندی می‌شود(وبر، ۱۳۹۳):

۱- حاکمیتی که انحصار کننده حق اعمال خشونت و تنها مرجع دارای مشروعیت برای کنترل خشونت است.

۲- در چارچوب مرزهای جغرافیایی و سرزمینی ثابت و مشخص دائمی است.

۳- از طریق سازوکارهای حقوقی و سازمان‌های بوروکراتیک اداره می‌شود.

این خوانش وبری از ماهیت دولت-ملت مدرن به همراه خوانش هایدگری-اشمیتی شانتال موف(۱۹۹۳)، از ماهیت دولت-ملت مدرن، نشان دهنده عناصر سه‌گانه مفهوم دولت-ملت مدرن در نظم تمدنی مدرنیته غربی است:

۱- «پلیتیکال[1]»: امر سیاسی خودفرمان و مستقل که به عنوان حاکمیت مطلق‌العنان، خود را تنها مرجع دارای مشروعیت برای اعمال و کنترل خشونت مفهوم‌پردازی کرده‌است.

۲- ژئوپلیتیک: مرزهای جغرافیایی و سرزمینی مشخص و معین که توسط این امر سیاسی خودفرمان و مستقل یا پلیتیکال مفصل‌بندی شده‌است.

۳- «پلیتیک[1]»سازوکارهای حقوقی و سازمانهای بوروکراتیک و اداری که در چارچوب این جغرافیای سرزمینی توسط امر سیاسی خودفرمان و مستقل یا پلیتیکال، خلق و آفرینش شده‌اند.

ب: مفهوم حکمرانی

اگر ابردال گفتمانی «دولت-ملت»، مفهوم « پلیتیکال » و در «امپراطوری » مفهوم « تضاد ژئوپلیتیک» می‌باشد در «ملت تمدنی[2]»، مفهوم«حکمرانی[3]» ابردال گفتمانی است. مفهوم« حکمرانی» اول بار توسط جیمز روزنا در کتاب «حکمرانی بدون حاکمیت: نظم و تغییر در سیاست جهانی»(۱۹۹۲) مفهوم‌پردازی شد. از دید روزنا در «حکمرانی» شاهد روابط مدآلیته و میانجی بین حاکمان و محکومان/حکومت‌کنندگان و حکومت‌شوندگان می‌باشیم. در این روابط، شاهد گذار از «حاکمیت[4]» یا رابطه تغلب بنیاد و اقتدارگرایانه از بالا به پایین بین حکومت کنندگان و حکومت‌شوندگان خواهیم بود. ماهیت «حکمرانی» بر مبنای همین روابط

---

1 -the Political
1 - the Politics
2 - Civilized Nation
3 - Governance
4 - Government

میانجی بین حاکمان و محکومان، یک رابطه‌ی شبکه‌ای و دوجانبه و متقابل بازتعریف می‌گردد، در مقابلِ ماهیت «حاکمیت»، که بر مبنای رابطه‌ی عمودی و از بالا به پایین مبتنی بر روابط اقتدارگرایانه مطلقه شاکله‌بندی شده‌است(Rosenau,1992:1-29 &132-159).

مفهوم حکمرانی را بر مبنای مفهوم «آفهیبن[5]» هگل در «پدیدارشناسی روح» نیز می‌توان مفهوم‌پردازی کرد. اصطلاح آفهیبن در دستگاه فلسفی هگل، اشاره به یکپارچه‌سازی درعین حفظ استقلال اعضا و اجزای این یکپارچه سازی دارد. بهترین ترجمه برای اصطلاح آفهیبن «کلیت انضمامی» می‌باشد. هگل در پدیدارشناسی گایست(2019) فرآیند ساختاربندی ماهیت «خودآگاهی»، به عنوان یک آفهیبن/ کلیت انضمامی را در سه مرحله مفهوم پردازی کرده‌است:

۱- «بیگیردا[6]»: میل یا هیچ بودگی دیگری. از دید هگل ذات «خودآگاهی» را می‌توان «بیگیردا» مفهوم‌پردازی کرد. اصطلاح «بیگیردا» یعنی میل، که از هیچ بودگی دیگری مطمئن می‌باشد. به این معنا که خود از این که دیگری را به انجام عمل و کنشگری مطابق میل خود وادار و مقید سازد مطمئن و اطمینان دارد. وادار و مقید کردن دیگری برای آنکه عمل و کنشگری مطابق میل من انجام دهد تعریفی است که بعدها ماکس وبر برای توضیح اصطلاح «قدرت» از آن استفاده کرد(وبر،۱۳۸۴: ۲۰۷).

۲- «بیفیدگو: ارضای میل خودآگاهی بر این مبنا که دیگری دارای استقلال و اراده مختار می‌باشد. درعین حالی که از دید هگل ذات خوداگاهی بر مبنای میل یا بیگیردا می‌باشد ولی هگل متذکر این نکته هم می‌شود که من خوداگاه زمانی از تحقق میل یا بیگیردا به رضایت و اطمینان خاطر دست پیدا می‌کند که مطمئن باشد دیگری از روی اراده مختار و استقلال و بدون اجبار و تغلب و بدون ترس از اعمال مستقیم خشونت، مقید به انجام عمل و کنشگری مطابق میل من خودآگاه شده‌است. ارضا و اطمینان خاطر منِ خودآگاه بدون استقلال و اراده مختار دیگری در پذیرش میل منِ خودآگاه، تحقق پیدا نمی‌کند. تقید دیگری از روی ترس یا نفع برای انجام عمل و کنشگری مطابق میل من خودآگاه، موجب تحقق اطمینان خاطر من خوداگاه نمی‌شود بلکه باعث امتناع مفصل بندی «خوداگاهی» می‌گردد. آنتونیو گرامشی بعدها بر مبنای همین خوانش از هگل و «بیفیدگو» و تحت تاثیر آموزه‌های ماکیاولی در "شهریار" و

5 - Avfheben
6 - Begierda

"گفتارها" بود که اصطلاح «هژمونی» را مفهوم‌پردازی نمود(اندرسون و دیگران،۱۳۸۳:۸۳-۸۶ و ۹۱-۹۳).

۳- « آنرگنون[۱] » : به معنای شناسایی و به رسمیت شناخته شدن منِ خودآگاه توسط دیگری مستقل و مختار است. از دید هگل، آفهیبن یا کلیت انضمامی خودآگاهی، زمانی تحقق پیدا می‌کند که دیگری دارای ویژگی استقلال عمل و اراده مختار حاضر باشد من خودآگاه و میل و خواست این من را برسمیت بشناسد و قبول کند. به این معنا که، دیگریِ آزاد با حق انتخاب و گزینش از روی اراده مختار، که مطابق میل و خواسته من عمل و کنشگری کند، به عنوان یک ما، من را به رسمیت بشناسد.

آفهیبن یا کلیت انضمامی خودآگاهی در دستگاه فلسفی هگلی مبتنی بر ویژگی آنرگنون یا شناسایی و به رسمیت شناخته شدن" من" توسط "دیگری" یا" ما" مختار و مستقل می‌باشد. به این اعتبار، وحدت خودآگاهی یک وحدت غیرسرکوبگر و غیر متصلب و ژنریک(عام و شمول‌گرا) می‌باشد نه یک وحدت سرکوبگر و تمامیت خواه و تغلب بنیاد که حاضر نیست استقلال اعضا واجزای تشکیل دهنده خود را قبول کند. این وحدت خودآگاهی هگلی را می‌توان با مفهوم «وحدت در عین کثرت» در دستگاه فلسفی اسلامی-ایرانی توضیح و تبیین نمود: دیگری به عنوان کثرت با اراده مختار و آزاد بر مبنای میل من به عنوان نقطه وحدت دست به عمل و کنشگری می‌زند[۲] (هانری کربن،۱۳۸۴).

هگل این «وحدت در عین کثرت» یا ویژگی آنرگنون در ماهیت خودآگاهی را به عنوان ماهیت «گایست[۳]» معرفی می‌کند:

> « آنچه برای آگاهی در پیش روست تجربه ماهیت گایست است. این ماهیت یکپارچه‌ساز که در واقع وحدت خودآگاهی‌های متفاوت و مستقل است... خودآگاهی مستقل در مخالفتشان است که از آزادی اعلا و استقلال لذت می‌برند."منی " که "ما" است و "مایی" که "من" است.»(:

۱- Anerkennen

۲ - رجوع شود به مفهوم "تخیل خلاق" در ابن عربی که جهان سوم بین جهان غیب / وحدت با جهان شهود /کثرت هم در آفاق، اعیان ثابته، و هم در انفس، انسان کامل، می‌باشد

۳- Geistes

,egel(H،۲۰۱۹ ۱۷۷-۱۷۳

خوانش مفهوم «حکمرانی» بر مبنای مفهوم «آفهیبن» اشاره بـه همـین رابطـه‌ی مدآلیتـه و میـانجی بین حاکمان با محکومان می‌باشد که بر مبنای یک رابطـه شـبکه‌ای و متقابـل، و نـه یـک رابطـه عمودی و از بالا به پایین اقتدارگرایانه، با یکدیگر متصل شده‌اند. ملت تمدنی را در این دستگاه مفهومی می‌توان دارای سه لایه دانست:

لایه اول: حاکمان/ نقطه وحدت / اراده قدرت خودمحور/ من یا بیگیردا(اگونیست)

لایـه دوم: محکومان/مبنـای کثـرت‌گرایـی/ اراده مسـتقل و مختـار دیگـری/ مـا یـا بیفیـدگو (آنتاگونیست)

لایه سوم: حکمرانی/ تکنولوژی‌های مدآلیته و متصل‌کننـده/ وحـدت در عـین کثـرت/ وحـدت "من" و "ما" یا انرگنون (آفهیبن).

تجزیه و تحلیل بحث؛ ایران به مثابه یک ملت تمدنی

سطح اول: امر وحدت بخـش جغرافیـای سـرزمینی ایـران، مسـتقل از کـارگزار تاریخی و غیربرساخته توسط امر سیاسی

جغرافیای سرزمینی ایران به عنـوان یـک ابـژه هسـتی‌شـناختی غیربرسـاخته، مسـتقل از کـارگزار اجتماعی خود بوده و توسط کارگزار اجتماعی ایجاد نشـده‌اسـت. مفهـوم ایـران، همانگونـه کـه رابرت کاپلان در «انتقام جغرافیـا »(2012) بیـان کـرده‌اسـت، یـک ابـژه هسـتی‌شـناختی و یـک جغرافیای سرزمینی مستقل از سوژه‌های خود که اقـوام و مـذاهب ایرانـی چـون پـارس و کـرد و ترک و آذری و تاجیک و علوی و شیعه و هزاره و بلوچ و.... بوده، می‌باشد:

> «علاوه بـراین، ایـران بـرعکس عربسـتان، از آن کشـورهای خلـق‌الساعه قـرن بیستمی ساخته و پرداخته یک خاندان و یـا ایـدئولوژی نیسـت کـه بـه واسـطه مرزهای قراردادی تعریف‌شود. ایران کاملا برابر است با فلات ایـران (بـه بیـان براون، مورخ دانشگاه پرینستون، کاستیل خاورمیانه)، که پویایی تمدنش بسـی دورتر از مرزهایش می‌رود. ایران اولین ابرقدرت دنیای باستان بود. امپراطوری هخامنشی در زمانی که به یونان حمله کرد، به گفته ادوارد براون «دُم اژدهـایی را می‌ماند ... که به جیحون و افغانستان و دره سـند می‌رسـید». دبلیـو بارتولـد،

جغرافیدان روس در اوایل قرن بیستم، از این هم فراتر می‌رود و گستره ایران بزرگ را از فرات تا سند می‌خواند و کردها و افغان ها را اصالتاً اقوام ایرانی می‌داند. از میان مردمان خاورمیانه باستان تنها یهودیان و ایرانیان‌اند، که طبق گفته اوستلر زبان‌شناس، صاحب متون و سنّت‌های فرهنگی‌ای بوده‌اند که تا امروز باقی مانده‌است.... ایران به عنوان یک تمدن شهری و یک کشور-ملت، پیشینه بسیار ارجمندتری نسبت به کل جهان عرب و تمامی نقاط هلال حاصلخیز شامل خاورمیانه و فلسطین دارد. هیچ وجه تصنعی و ساختگی‌ای درباره ایران وجود ندارد. همانطوری که خاورمیانه چهارضلعی ارتباط دهندهٔ اوراسیا و آفریقاست، ایران نیز نقطه اصلی تلاقی در خاورمیانه است. محور مکیندر به جای استپ‌های آسیای میانه باید به فلات ایران تا جنوب منتقل شود.»(kaplan, 2012:157-158)

ویژگی و مفرده جغرافیای سرزمینی ایران از دید کاپلان فقدان هرگونه امر تصنعی و برساخته‌گرا و دخالت عاملیت امر سیاسی خودفرمان/ پلیتیکال در تعیین مرزهای آن می‌باشد. مرزهای جغرافیای سرزمینی ایران نه یک مرز برساخته امر سیاسی بلکه یک مرز طبیعی و غیرمصنوعی که منطبق با جغرافیای سرزمینی فلات ایران می‌باشد است. این اصلی‌ترین تمایز مفهوم ایران با مفهوم جغرافیایی چون «ترکیه» و «عربستان» در آسیای غربی است که برآمده از عاملیت امر سیاسی خودفرمان/پلیتیکال هستند و هر دو یک «دولت-ملت مدرن» محسوب می‌شوند.

در جهت متضاد این ماهیت مفهومِ ایران به عنوان یک ابژه هستی‌شناختی مستقل از سوژه و کارگزار اجتماعی، خود مفهوم اروپا قرار دارد که به اعتقاد جان هابسون(۱۳۷۸: ۲۷۷):

«در اینجا لازم به ذکر است که سرزمینی به فضای جغرافیایی معین و مشخص به نام اروپا وجود ندارد. هیچ چیزی که طبیعی و ذاتی باشد درباره اروپا وجود ندارد.... اروپا همیشه یک اندیشه و تفکر بودهاست، چیزی که در گذر زمان ساخته شده و مجدداً بازسازی شده‌است، و تعریف و بازتعریف آن همچون یک پیامد علمی و عینی تابع تغییر موقعیت و مرزهای جغرافیایی نبوده‌است، بلکه بر اساس یک تعریف اخلاقی صورت

گرفته‌است، تعریفی (اخلاقی) که مرزهای جغرافیایی آن براساس آنچه که در طی زمان مختلف به «اروپا» شکل بخشیده‌اند، ترسیم می‌شده‌است. در نهایت، چنین تعریفی به مبنایی برای اروپاییان جهت تصور و تجسم خود تبدیل شد.»

بر مبنای این خوانش، اروپا یک ابژه هستی‌شناختی و یک جغرافیای سرزمینی مستقل قبل از سوژه و کارگزار تاریخی نبوده‌است بلکه این سوژه و کارگزار تاریخی بود که مفهومی را به نام اروپا در جغرافیایی دورافتاده چون اروپای غربی در قرن هشتم میلادی و در زمان شارلمانی کبیر بر مبنای یک امر سیاسی خودفرمان و مستقل یا امر پلیتیکال مفهوم‌پردازی کرد. عدم درک این تمایز هستی‌شناختی بین ایران به عنوان ابژه هستی‌شناختی در تضاد با اروپا به عنوان یک مفهوم برساخته که توسط امر سیاسی خودفرمان و مستقل بریک جغرافیا تحمیل گردیده، باعث شده که نظریه‌پردازان ایرانی با مرجع قرار دادن تاریخ اروپا و گرفتار شدن در اروپا محوری از قرن شانزدهم میلادی به این سو، در صدد تحمیل آن بر تاریخ پایه‌ی ایران برآیند و همچون مفهوم اروپا، مفهوم ایران را نیز برآمده از یک امر سیاسی خودفرمان و مستقل یا امر پلیتیکال مفهوم‌پردازی نماید؛ وقتی سخن از ایران به عنوان یک« ابژه هستی‌شناختی» مستقل از امر سیاسی خودفرمان می‌کنیم منظور مرزهای جغرافیای سرزمینی طبیعی و غیربرساخته منطبق بر مرزهای فلات ایران از غرب چین و تاجیکستان و خراسان (افغانستان امروز)، به عنوان «ایران شرقی»، تا مناطق کوهستانی زاگرس و کردستانات و مناطق علوی‌نشین سواحل دریای مدیترانه،به عنوان «ایران غربی»، می‌باشد.

سطح دوم: تمایزگذاری بین ایران(جغرافیای سرزمینی مشترک) از ایرانی(اقوام و ادیان مختلف و متکثر)

سطح دوم، پذیرش یک کثرت‌گرایی- پلورالیسم است که مبتنی بر کثرت اقوام و ادیان مختلف و متکثر ایرانی بر بستر جغرافیای سرزمینی ایران، از مرزهای غربی چین تا سواحل شرقی دریای مدیترانه می‌باشد. اقوام و ادیان مختلف و متکثر ایرانی که هریک بر مبنای هویت خاستگاهی قومی و دینی خاص و مخصوص بخود مفصل‌بندی شده‌اند و نمی‌توان بر مبنای یک هویت خاستگاهی قومی و دینی به عنوان معیار و میزان به سنجش و قضاوت در مورد عقلانیت سایر

هویت‌های خاستگاهی قومی و دینی دیگر در این بستر جغرافیای سرزمینی ایران پرداخت؛

تمایز مفهوم «ایران»، به عنوان یک ابژه هستی‌شناختی غیربرساخته، از مفهوم «ایرانی»، به عنوان کارگزاران اجتماعی برساخته در قالب اقوام و ادیان مختلف و متکثر، در این چشم‌اندازی نظری از تاریخ پایه‌ی ایران، مبتنی بر دستاوردهای پژوهشی سه‌گانه ذیل می‌باشد:

الف _ هگل در کتاب «درس‌هایی درباره فلسفه تاریخ»(۱۳۹۶) سه حوزه جغرافیایی را در تاریخ جهانی دارای ویژگی هماهنگی ژئوپلیتیک، یا مفردات جغرافیای سرزمینی، با تمدن، یا تکنولوژی‌های حکمرانی، مفهوم‌پردازی می‌کند که عبارتند از: منظومه اداریِ برابرساز دولت مرکزی چین/ آزادیِ قانون بنیادینِ شاهنشاهی ایران/ تولید امر اجتماعی مدرن در جامعه مدنی نظم تمدنیِ مدرنیته غربی. از دید هگل در نظم تمدنی شاهنشاهی ایران شاهد حضور دو عنصر بنیادین می‌باشیم: عنصر اول، مفهوم« ایران» به عنوان یک مبنای مشترک و یک بستر واحد، در مقابل، عنصر دوم به عنوان تکثر هویت‌های خاستگاهی قومی و دینی مختلف و متکثر و غیرقابل تقلیل به یکدیگر در این بستر مشترک و واحد ایران:

> « قلمرو پارسی، امپراطوری.... از تعدادی از سرزمین‌ها تشکیل یافته بود، که به رغم قرار داشتن در وابستگی حکومت مرکزی، فردیت متعلق به خویش، آداب و سنن و حق‌های خویش را نیز حفظ کرده بودند. قانونهای بنیادین عامی که بر همه آنان سیطره داشت، بر وضعیت ویژه‌ی سرزمین‌های تابع تاثیری نگذارده بود. بلکه برعکس آنها را حفظ و تحت حمایت قرارداده بود. این چنین هر یک از این اقوام که بخشی از آن کلیت بودند، شکل‌های اختصاصی قانونهای بنیادین‌شان را نگه می‌داشتند. همانگونه که نور بر همه چیز می‌تابد و به همه چیز زندگی ویژه‌اش را می‌بخشد، فرمانروایی پارسی بر فراز ملیت‌ها، خود را می‌گستراند و روا می‌دارد که هر یک امر خاص خویش را حفظ کند. پاره‌ای از آنان شاهان متعلق به خود، زبان اختصاصی قوم خود، ابزارهای جنگی خاص خویش و شیوه زندگی و رسوم اختصاصی را برای خود نگه داشته‌اند. همه این تعلق‌ها، تنها در آرامش ناشی از نور عام (شاهنشاهی پارسی) مقرر می‌ماند...»(هگل،۱۳۹۶: ۲۳۸).

از دید هگل نظم تمدنی شاهنشاهی مجموعه تکنولوژی‌های حکمرانی بود که توانسته‌بود این

کثرت‌گرایی اقوام و ادیان مختلف و متکثر ایرانی را با وحدت ایران در قالب یک «آفهبن» یا «وحدت در عین کثرت» با هم هماهنگ و منسجم سازد:

« در این جا ما نه با تمامیت جوهری چین و نه با بودش هندی سروکار داریم، آن جا که همان بی‌قانونی یکی و یکسان خودکامگی حکمفرما است؛ بلکه حکومت در ایران فقط درون یکی بودگی عام اتحادی از اقوام است، که قومیت‌های بهم متصل شده را آزادانه بر جا می‌گذارد. از این طریق ستمگری و توحش را با مانعی روبرو ساخته‌است، که به جز این به توسط آن، قوم‌ها خود را مضمحل می‌ساختند....»(هگل،۱۳۹۶:۲۳۹).

از دید هگل، وحدت برآمده از این تکنولوژی حکمرانی شاهنشاهی، یک وحدت سرکوبگر و استبدادی نبود بلکه به عکس این وحدت برآمده از نظم تمدنی شاهنشاهی یک وحدت در عین پذیرش استقلال و حفظ موجودیت اجزا خود، که همانا کثرت اقوام و ادیان مختلف و متکثر ایرانی بود، می‌باشد:

«وحدت قوم‌های ایرانی همچون وحدت در چین، انتزاعی نیست، بلکه با مردمان و قومیت های بسیار مختلفی متعین شده‌است، که قدرت عام و انعطاف‌پذیری آنان را متحد می‌سازد، بر آنان فرمان می‌راند و چون یک خورشید رستگارسازنده از بالا بر همه نور می‌تاباند، بیدار کننده و گرمی بخش‌است. این عام بودگی (شاهنشاه به عنوان قانون اساسی بنیادین) که فقط ریشه است، مجاز می‌دارد هر امر خاص (قوم های مختلف و متضاد در قلمرو ایرانی) آزادانه از زمین زندگی به بیرون ببالد و خود را هرگونه که مایل است بگستراند و شاخه شاخه کند. از این رو در نظام این قوم‌های خاص (چنان) همه ی اصل‌های متفاوت به صورت جدا از هم، از یکدیگر منفک شده‌اند و در جوار هم به موجودیت (مستقل) خود (در قلمرو ایرانی) ادامه می‌دهند. .... بنابراین امپراطوری پارسی، از آن جا که می‌تواند اصل ویژه را برای خود آزادانه معتبر بدارد، تضاد را زاینده درون خود بشخصه دارد _ و نه مجرد و آرام همچون هند و چین درون خود پاینده و ثبات ورزنده _ یک تحول فعلیت‌یافته را در تاریخ جهانی به انجام می‌رساند.» (هگل،۱۳۹۶:

(۱۴۹-۱۴۸

در خوانش هگل، تکنولوژی حکمرانی شاهنشاهی، اولین قانون اساسی حقوق بنیاد در تاریخ جهانی می‌باشد، که بر پایه امر انضمامی و غیربرساخته، پذیرش استقلال و حفظ موجودیت اقوام و ادیان مختلف و متکثر ایرانی، یک وحدت غیرسکوبگر و قانون بنیاد را در تاریخ جهانی شکل داده‌بود. شرایط امکانی تحقق این وحدت غیرسکوبگر و قانون بنیاد در تاریخ جهانی بواسطه تمایزگذاری امر وحدت بخش جغرافیای سرزمینی ایران به عنوان یک ابژه هستی‌شناختی غیربرساخته از کثرت‌گرایی اقوام و ادیان مختلف و متکثر ایرانی به عنوان کارگزاران اجتماعی بوده‌است.

ب_ دیمیتری کیتسیکیس، ژئوپلیتیسین یونانی[1] در کتاب «گزیده‌ای از امپراطوری عثمانی»(1985)، دست به تمایزگذاری بین دو سنخ آرمانی ژئوپلیتیک می‌زند: مفهوم ژئوپلیتیک مبتنی بر امر سیاسی خودفرمان و مستقل یا پلیتیکال در مقابل و متضاد با مفهوم ژئوپلیتیک مبتنی بر نظم تمدنی. مبنای این تمایزگذاری بین این دو مفهوم‌پردازی متضاد از ژئوپلیتیک در چشم‌انداز نظری وی، مفهوم «منطقه میانه[2]» در جغرافیای سرزمینی اورآسیا می‌باشد:

قاره اوراسیا، که اروپا جز یکی از شبه جزیره‌های آن است، به دلیل رویدادهای تاریخی هزاران ساله، شامل سه منطقه تمدنی وسیع است: الف) غرب یا اروپای غربی، که امروزه شامل آمریکای شمالی و جنوبی، استرالیا و جدید نیز می شود. نیوزلند؛ ب) شرق یا خاور دور که شامل سه شبه جزیره است: هند، آسیای جنوب شرقی (با اندونزی) و چین (با کره و ژاپن). ج) منطقه میانی که هم شرق و هم غرب را در بر می‌گیرد».(Kitsikis، ۱۹۸۵: 15)

> «چگونه یک سیاره پنهان را کشف کردم: منطقه میانی. ایده من از منطقه میانی به هیچ وجه ذهنی یا بی‌اساس نبود. این مفهوم در اولین کارهای من در دهه ۶۰ بر مبنای کاملاً عینی ساخته شد. متوجه شدم که همه، بدون استثنا، اوراسیا را به شرق و غرب تقسیم می‌کنند، با این حال، مرزهای این دو منطقه

---

۱ - پدر معنوی نظریه نوعثمانی بر پایه چهار مفهوم: منطقه میانه / هویت هلنی-ترکی / حزب شرقی در مقابل حزب غربی / ماهیت چند مذهبی و کثرتگرایانه الگوی علوی بکتاشی _ عثمانی.

2 - Intermediate region

هنگام انتقال از یک نویسنده به نویسنده دیگر به طور قابل توجهی متفاوت است. سپس تصمیم گرفتم در قالب نقشه گسترش مناطق مختلفی را که این نویسندگان قبل از من به عنوان شرق و غرب تعیین کرده‌بودند ترسیم کنم. با قرار دادن همه این نقشه‌ها روی کاغذ ردیابی، متوجه شدم که مرزهای شرق و غرب همیشه جایی بین دریای آدریاتیک و رود سند کشیده شده‌است. می‌توان گفت که هیچ نویسنده‌ای وجود نداشت که استدلال کند ایتالیا بخشی از غرب نیست و هند بخشی از شرق نیست. اما نویسندگانی بودند که یونان را به غرب و دیگران به شرق نسبت دادند. در مورد پاکستان که گاهی شرق و گاهی غرب از آن یاد می‌کردند، همین‌طور است. علاوه بر این، من ادبیات مردمانی را که در این قلمرو وسیع بین آدریاتیک و سند زندگی می‌کردند، مطالعه کردم و توانستم کشف کنم که نویسندگان، اعم از یونانی، عرب، ترک، ایرانی یا روس، فرهنگ خود را به عنوان یک پل توصیف کرده‌اند: بین شرق و غرب». (Kitsiki,s ۲۰۲۰)

از دید کیتسیکیس، جغرافیای سرزمینی «منطقه میانه» بر خلاف دو جغرافیای سرزمینی «سه شبه جزیره آسیایی: هند و چین و جنوب شرقی آسیا» و « غرب: اروپای غربی و ایالات متحده»، مفصل‌بندی مرزهای جغرافیایی‌اش مبتنی بر امر سیاسی خودفرمان و مستقل یا پلیتیکال نمی‌باشد بلکه ماهیت ژئوپلیتیکی مبتنی بر نظم تمدنی را دارا می‌باشد:

«قلمروهای بین دریای آدریاتیک و رود سند، منطقه میانی را تشکیل می‌دهند و پلی بین تمدن‌های غربی و شرقی به حساب می‌آیند. این قلمرو عظیم از نیمه شرقی اروپا تا نیمه غربی آسیا امتداد دارد. از منظر تمدنی، اهمیت منطقه میانی در این واقعیت نهفته است که مفاهیمی به عنوان "کل یکپارچه" اروپا یا آسیا وجود ندارد. اصطلاحات "اروپا" و "آسیا" به مناطق جغرافیایی اشاره دارد نه تمدن‌ها.» (02Kitsikis, ۲۰)

عبارت فوق به این معناست که مرزهای جغرافیایی در جغرافیای سرزمینی «منطقه میانه»، توسط تکنولوژیهای حکمرانی یا صورت‌بندیهای نظم تمدنی مفصل‌بندی و شاکله‌بندی شده‌اند چون از دید کیتسیکیس، جغرافیای سرزمینی «منطقه میانه» یک جغرافیای غیربرساخته و یک ابژه

هستی‌شناختی مستقل از کارگزاران و سوژه تاریخی می‌باشد. بر مبنای خوانش وی، در «منطقه میانه»، شاهد کثرت‌گرایی از سوژه‌های تاریخی در قالب ادیان مختلف با دستگاه‌های الهیاتی متضاد با یکدیگر که غیر قابل تقلیل به یکدیگر می‌باشند چون: مزدایسنایی، مانویت، بودیست، مسیحیت شرقی، مسیحیت ارتدوکس، یهودیت خاخامی، گنوسیسم و.... هستیم و این کثرت‌گرایی، اجازه نمی‌دهد که یک دستگاه الهیاتی خاص با توسل به امر سیاسی خودفرمان و مستقل یا پلیتیکال، همچون جغرافیای سرزمینی اروپای غربی، یک ملت دینی چون ملت مسیح را مفصل‌بندی نماید. در «منطقه میانه»، ملت تمدنی یا ملت مبتنی بر تکنولوژی‌های حکمرانی را شاهد می‌باشیم، بر خلاف چین یا اروپا که شاهد مفصل‌بندی یک ملت همگون بر پایه امر سیاسی خودفرمان و مستقل یا پلیتیکال بر بنیاد یک ناسیونایسم خاستگاهی قومی و یا دینی مشخص است. در واقع، ملت تمدنی بر خلاف ملت برآمده از امر سیاسی خودفرمان و مستقل یا پلیتیکال، مبنای مفصل‌بندی خود را نه از امر سیاسی یا دولت بلکه از تکنولوژی حکمرانی یا نظم تمدنی بدست می‌آورد. به همین دلیل در جغرافیای سرزمینی«منطقه میانه»، نمی‌توانیم ناسیونایسم خاستگاهی قومی و یا دینی را محقق سازیم چون بر ساختن یک ملت همگون بر پایه ناسیونایسم خاستگاهی قومی و دینی مشخص و معین با مفردات جغرافیای سرزمینی این منطقه که مبتنی بر کثرت‌گرایی دستگاه‌های الهیاتی متضاد و آنتاگونیستی می‌باشد در تضاد قرار دارد. از دید کیتسیکیس، تحمیل ناسیونایسم در جغرافیای سرزمینی «منطقه میانه» از سوی غرب و دولت‌های غربی و بعد از سوی روشنفکران و رهبران نظامی بومی در این جغرافیا، باعث تولید آنتروپی یا آشوب و امتناع نظم گردیده‌است، پدیده‌ای که کیتسیکیس از آن به عنوان فرآیند «بالکانیزاسیون» یا فروپاشی در جغرافیای سرزمینی «منطقه میانه» در دوران هژمونی نظم تمدنی مدرنیته غربی بر تاریخ جهانی یاد می‌کند.(Kitsikis, 2002)

به عبارت کلی، کیتسیکیس مفرده‌ی جغرافیای سرزمینی«منطقه میانه» را یک «ژئوپلیتیک تمدنی» مفهوم پردازی کرده‌است، در تضاد با مفرده جغرافیای سرزمینی غرب و شرق که مبتنی بر «ژئوپلیتیک پلتیکال /امر سیاسی خودفرمان و مستقل» می‌باشد؛

ج_ رابرت کاپلان در کتاب «انتقام جغرافیا: آنچه که نقشه در مورد درگیری‌های آینده و مبارزه علیه سرنوشت به ما می‌گوید»(2012)، با بازخوانشی دوباره از نظریه ژئوپلیتیکی «جزیره جهانی» هالفورد مکیندر، معتقد است که جزیره جهانی که در برگیرنده آسیا و اروپا و آفریقا

می‌باشد از طریق یک جغرافیای «چهار ضلعی» بهم متصل می‌شوند و این جغرافیای سرزمینی «چهار ضلعی»، جغرافیای مدآلیته یا ارتباط‌دهنده در جزیره جهانی می‌باشد:

> «خاورمیانه فعلی، به قول جفری کمپ و رابرت ای هارکاوی عبارت‌است از «یک چهارضلعی وسیع» که اروپا، روسیه، آسیا و آفریقا را به هم وصل می‌کند: از طریق دریای مدیترانه و صحرای آفریقا در غرب؛ دریای سیاه، قفقاز، دریای خزر و استپ های آسیای مرکزی در شمال؛ هندوکش و شبه قاره هند در شرق؛ و اقیانوس هند در جنوب» (kaplan,2012: 153)

از دید کاپلان، مفرده این جغرافیای سرزمینی مدآلیته «چهار ضلعی» در جزیره جهانی، کثرت‌گرایی شدید و غیرقابل تقلیل و رفع بین اقوام مختلف و ادیان متضاد می‌باشد، که این جغرافیای سرزمینی را به« دیگ قومی» و محل منازعات و درگیری‌های بی‌پایان در جزیره جهانی تبدیل کرده‌است:

> « تفاوت بین خاورمیانه بزرگ و چین به خصوص بسیار جالب است؛ جان کینگ فیربنک[1]، استاد چین‌شناسی دانشگاه هاروارد، می‌نویسد:«همگونی فرهنگی در چین کهن، طبق شواهد باستان شناختی، تضادی آشکار با کثرت و تنوع مردمان، کشورها و فرهنگ‌های خاورمیانه باستان دارد. از سه هزار سال پیش از میلاد مسیح، مصریان، سومریان، سامیان، اکدیان، عموریان، آشوریان، فینیقیان، هیتی ها، مادها، پارس ها و دیگران در معجونی گیج کننده از سیاست و جنگ‌ها غوطه می‌خوردند. سرگذشتی از کثرت‌گرایی تمام عیار. سیستم‌های زه‌کشی و آبیاری مناسب باعث شکوفایی کشاورزی در برخی مراکز چون نیل، دجله و فرات و دره سند شدند و انواع زبان‌ها، نظام های نوشتاری و ادیان نشو و نما یافتند.» میراث باستانی این اختلافات در گذر اعصار با شدت هر چه تمام‌تر همچنان باقی مانده‌است و در دنیای سیاسی پرتلاطم امروز خاورمیانه نقشی مهم ایفا می‌کند.. (153-152 :kaplan,2012).

1– John King Faiband

تنها استثنا در این جغرافیای سرزمینی مدآلیته در جزیره جهانی با ماهیت آنتروپی یا تولید آشوب از دید کاپلان، جغرافیای سرزمینی ایران می باشد که دارای دو ویژگی منحصر بفرد در این جغرافیای سرزمینی است که به آن شرایط امکانی تولید سیستم و نظم را در این جزیره جهانی می‌دهد:

۱- جغرافیای سرزمینی ایران در منطقه چهار ضلعیِ ارتباط‌دهنده در جزیره جهانی، تنها جغرافیای سرزمینی می‌باشد که از قبل موجود است و یک جغرافیای سرزمینی برساخته و تولید شده توسط امر سیاسی خودفرمان و مستقل یا پلیتیکال در دوران مدرن، چون ترکیه آتاتورک یا عربستان آل‌سعود، نمی‌باشد. جغرافیای سرزمینی ایران منطبق با فلات ایران از منطقه پامیر در غرب چین تا مناطق علوی نشین در کناره دریای مدیترانه می‌باشد که برساخته یک رژیم سیاسی یا امر سیاسی خودفرمان و مستقل یا پلتیکال نیست؛(kaplan,2012:157-158)

۲- دومین مفرده جغرافیای سرزمینی ایران در منطقه چهار ضلعی مدآلیته در جزیره جهانی، وجود یک سنت تاریخی مبتنی بر آن چیزی است که کاپلان به آن «سنت امپراطوری‌های چند قومی و دینی» می گوید. ایران بر پایه این سنت تاریخی در طول تاریخ در این منطقه جغرافیایی، توانسته بود که در برهه‌هایی از تاریخ خود، چون دوره هخامنشی و اشکانی و ساسانی، یک نظم و یک سیستم را بین این اقوام مختلف و ادیان متضاد در این جغرافیای سرزمینی ارتباط‌دهنده در جزیره جهانی بوجود آورد، سنت تاریخی که هیچکدام از ژئوپلیتیک‌های مدرن چون ترکیه آتاتورک یا عربستان آل‌سعود از آن برخوردار نمی‌باشند؛ بدلیل وجود همین دو مفرده تاریخی منحصر به ایران در منطقه چهارضلعی مدآلیته در جزیره جهانی می‌باشد که از دید کاپلان، ایران را باید «هارتلند جزیره جهانی» قلمداد نمود که تولید آنتروپی/آشوب یا تولید سیستم /نظم در جغرافیای سرزمینی مدآلیته در جزیره جهانی وابسته به آن می‌باشد.(Kaplan,2018:19-24)

نقطه مشترکی سه نظریه‌پرداز فوق، یافتن مبنای نظری برای کثرت‌گرایی در جغرافیای سرزمینی ایران می‌باشد. بر مبنای این نقطه مشترک، هر سه چه هگل و چه دیمتری کیتسیکیس و چه کاپلان تاکید دارند که مفرده منحصربفرد جغرافیای سرزمینی فلات ایران موجد یک کثرت‌گرایی تقلیل‌ناپذیر بین دستگاه‌های الهیاتی متفاوت و هویت‌های خاستگاهی متضاد می‌باشد. این ویژگی کثرت‌گرایی تقلیل‌ناپذیر باعث شکل‌گیری پلورالیسم ایرانی در پهنه جغرافیای سرزمینی فلات ایران شده‌است.

سطح سوم: تکنولوژی‌های حکمرانی اتصال دهنده بین " ایران" بـا " ایرانـی" بعنوان عناصر تشکیل دهنده «ملت تمدنی ایران»

سطح سوم ایران ملت تمدنی، تکنولوژی‌های حکمرانی است کـه بـین ایـن جغرافیـای سـرزمینی «ایران» به عنوان یک« ابژه هستی‌شناختی» با پلورالیسـم- کثرت‌گرایـی اقـوام و ادیـان مختلـف و متکثر« ایرانی»، یک ارتباط دهنده محسوب می‌شوند. این تکنولوژی‌های حکمرانـی کـه همـان« تمدن» می‌باشند عناصر تشکیل‌دهنده «ملت تمدنی ایران» در تاریخ پایه‌ی ایـران در دوران ماقبـل برخورد تروماتیک با نظم تمدنی مدرنیته غربـی محسـوب می‌شـوند. تـاریخ پایـه‌ی ایـران ماقبـل مدرن شاهد دو صورت‌بندی متمایز از حکمرانی تمدنی در تاریخ پایه‌ی خود بوده که بـر مبنـای این دو صورت‌بندی متمایز، شاهد تحقق دو خوانش از مفهوم «ایده ایران» در تاریخ پایه‌ی ایـران ماقبل مدرن می‌باشیم. این دو صورت‌بندی متمایز حکمرانی عبارتند از:

الف - تکنولوژی حکمرانی "صلح ایرانی"

درصورت‌بندی حکمرانی«شاهنشاهی» در قرن شش قبل از میلاد شاهد مفصل‌بندی ملت تمـدنی ایران بر پایه‌ی تکنولوژی‌های حکمرانی سه‌گانه ذیل در دوران کورش انشانی بوده‌ایم:

۱_ تکنولوژی حکمرانی وحدت در عین کثرت گفتمان پیوندگرایانه « نوروز» در پارسه/ تخـت جمشید بر پایه مفردهٔ جغرافیای سرزمینی ایران که "کثرت‌گرایی اقوام و ادیان مختلـف و متکثـر ایرانی مبتنی بر اجماع بر وحدت جغرافیای سرزمینی ایران" می‌باشد شکل گرفته‌بود.

۲_ تکنولوژی حکمرانی وحدت در عین کثرت امنیت دست‌جمعی«شاه‌شاهان» که بر پایه مفرده جغرافیای سرزمینی ایران یعنی "مخاطرات مشترک و منافع دست‌جمعی"در جغرافیای سـرزمینی فلات ایران نشات گرفته‌بود.

۳_ تکنولوژی حکمرانی وحدت در عین کثرت راه تجارت زمینـی یـا «راه شـاهی» کـه بـر پایـه مفرده جغرافیا سرزمینی ایران و مبتنی بر «منطقه میانه» در ژئوپلیتیک اورآسیایی که پـل ارتبـاطی بین شرق اورآسیا (شبه‌قاره چین/ شبه‌قاره هند / شبه‌قاره جنوب شرق آسـیا) بـا غـرب اورآسـیا (حوزه دریایی مدیترانه /شمال آفریقا) می‌باشد شاکله‌بندی شده‌بود.

این تکنولوژی‌های حکمرانی وحدت در عین کثـرت سـه‌گانه «شاهنشـاهی» (نـوروز/ شـاه شاهان/ راه شاهی) در قرن شش قبل از مـیلاد، متصـل‌کننـده بـین مفـردات جغرافیـای سـرزمینی

وحدت« ایران» با کثرت‌گرایی «ایرانی» در تاریخ پایه‌ی ایران بوده‌است. صورت‌بندی حکمرانی شاهنشاهی مبتنی بر کلیت انضمامی سه‌گانه (نوروز/ راه شاهی/ شاه‌شاهان) که برآمده از مفردات سه‌گانه جغرافیای سرزمینی فلات ایران (کثرت‌گرایی اقوام و ادیان مبتنی بر وحدت بر جغرافیای سرزمینی مشترک ایران/ منطقه میانه در اورآسیا / مخاطرات مشترک و منافع دست‌جمعی) می‌باشد توانسته بود در مرزهای جغرافیایی فلات ایران در دوران پیشامدرن یک «صلح ایرانی» بوجود بیاورد.[1]

ب- ادوار تاریخی دوران ابردال بودن تکنولوژی حکمرانی صلح ایرانی

ادوار چهار گانه ذیل را می‌توان دوره‌های تکنولوژی صلح ایرانی مفهوم‌پردازی[2] نمود:

دورهٔ اول تکنولوژی حکمرانی صلح ایرانی یا دوران شکوفایی از **۵۳۹** قبل از م و با فتح بابل توسط کوروش انشانی آغاز می‌شود. این دوره تاریخی شاهد حاکمیت دو خاندان انشانی کوروش دوم و کمبوجیه دوم و خاندان هخامنشی داریوش اول و نوادگان او می‌باشیم.[3] در این دوره تاریخی شاهد تحقق "صلح ایرانی" بر پایه سه کمربند در جغرافیای سرزمینی فلات ایران بوده‌ایم: کمربند نوروز، به عنوان گفتمان وحدت در عین کثرت؛ کمربند راه شاهی، به عنوان راه ارتباطی شرق و غرب؛ کمربند شاه‌شاهان، به عنوان پیمان دفاعی بر مبنای امنیت دست

---

۱ -برای اطلاعات بیشتر در مورد راه شاهی به عنوان راه تجارت جهانی بین شرق و غرب: رجوع شود به Graf(1994). در مورد نوروز در پارسه و ماهیت پارسه/تخت جمشید به عنوان محل گردهمایی اقوام و ادیان مختلف شاهنشاهی و سبک معماری کثرت گرایانه آن از اقوام مختلف رجوع شود به:Shahbazi(2009). در مورد ماهیت شاه شاهان و رابطه آن با شهریاران و پادشاهی‌های محلی رجوع شود به: (هگل، ۱۳۹۶، صص ۱۴۸-۱۴۹و۲۳۸-۲۳۹)

۲ - این مقاله در صدد بیان تکنولوژی حکمرانی صلح ایرانی نیست بلکه ارائه تصویری کلی و مجمل از وجود تکنولوژی حکمرانی در تاریخ پایه‌ی ایران بر خلاف دیدگاه های شرق شناسانه و همچنین سایر ابر روایت‌های تاریخ ایران می‌باشد. هدف این است که ابرروایتی از تاریخ پایه‌ی ایران در این مقاله، به صورت خلاصه و بسیار مجمل، مفهوم‌پردازی شود که نشان دهد برخلاف خوانش شرق‌شناسی و همچنین ابرروایت‌هایی چون "خودکامگی ایرانی" یا "خلقیات ایرانی" و...، تاریخ پایه‌ی ایران، تا قبل از برخورد با نظم تمدنی غرب در قرن شانزدهم میلادی، دارای تکنولوژی‌های حکمرانی متصل‌کننده بین امر وحدت‌بخش با نقطه‌های کثرت‌گرایانه بوده‌است. مفهوم‌پردازی از تکنولوژی حکمرانی صلح ایرانی نیاز به نوشتن مقاله‌ای جداگانه دارد.

۳ - برای تمایز دو خاندان انشانی و هخامنشی رجوع شود به: Waters(2004).p97

جمعی[4].

دورهٔ دوم تکنولوژی حکمرانی صلح ایرانی بعد از تهاجم سرداران یونانی-مقدونیه‌ای اسکندر به جغرافیای سرزمینی فلات ایران آغاز می‌شود. در این دوره، شاهد یک فترت تاریخی در تاریخ تکنولوژی حکمرانی صلح ایرانی می‌باشیم. سرداران یونانی در ایران شرقی و سرداران مقدونی در ایران غربی از طریق ایجاد یک مجموعه پادگان نظامی یا پولیس یونانی بر خاندان‌های حاکم بر شهرهای ایرانی صرفا تسلط نظامی داشتند و به خراجستانی از شهریاران شهرهای ایرانی می‌پرداختند. این دوره را می‌توان دوره تاریخی کثرت‌گرایی شهریاران در شهرهای ایرانی در فترت تاریخی تکنولوژی‌های حکمرانی وحدت‌بخش در جغرافیای سرزمینی فلات ایران مفهوم‌پردازی نمود[2].

دورهٔ سوم تکنولوژی حکمرانی صلح ایرانی یا دوره زایش و احیاء که با ظهور اتحادیه پهلو-اشکانی در قرن دوم پیش از میلاد شروع می‌گردد و شاهد احیا دوباره تکنولوژی‌های حکمرانی سه‌گانه در نظم حکمرانی "صلح ایرانی" در جغرافیای سرزمینی فلات ایران می‌باشیم: احیاء کمربند"راه شاهی": در ۱۲۴ قبل از میلاد در زمان مهرداد دوم (اشک نهم، شاهنشاه اتحادیه پهلو-اشکانی) که همزمان با دوره تاریخی حاکمیت سلسله"هان" در چین می‌باشد شاهد احیاء کمربند"راه شاهی" به عنوان نقطه اتصال جغرافیای شرق به جغرافیا غرب در قالب کمربند"راه ابریشم"، که جغرافیای شبه قاره چین را در شرق را به جغرافیای غرب حوزه دریایی مدیترانه متصل می‌کرد، می‌باشیم(داوران، ۱۴۰۲: ۷۱).

احیاء کمربند امنیت دست‌جمعی" شاه‌شاهان: در دوره تاریخی مهرداد اول، ارشک ششم، شاهد احیاء کمربند امنیت دست جمعی "شاه‌شاهان" در قالب اتحادیه خاندان‌های پهلو (کارن/ مهران/ اسپهبد / اسپندیاذ / زیک / ..) با خان پادشاهی ارشک /اشکان در قالب اتحاد پهلو-اشکانی می‌باشیم. مهرداد اول، اولین پادشاه از خاندان ارشک /اشک بود که با متحدکردن خاندان‌های پهلو با خاندان اشکانی دوباره توانست عنوان"شاه‌شاهان" را بعد از تهاجم سرداران

---

۴ - برای مطالعات بیشتر در مورد مفرادت تاریخی سه گانه فوق الذکر این دوره رجوع شود به: .Beckwith(2009) Briant (2002). Waters (2004).

۲ - برای اطلاعات بیشتر در مورد ماهیت دیادوخوی ها (سرداران یونانی و مقدونی) رجوع شود به: وکیلی(۱۳۹۳)، تاریخ سیاسی شاهنشاهی اشکانی ها، بخش نخست:پویایی قدرت بعد از فروپاشی هخامنشیان ، صص ۱۲-۱۳۰).

یونانی-مقدونی در جغرافیای سرزمینی فلات ایران احیاء و بازسازی نماید. این اتحادیه پهلو-اشکانی نه تنها امنیت خاندان‌های پهلو و خاندان اشکانی را در قالب یک اتحادیه امنیت دفاعی مشترک و دست‌جمعی تامین می‌کرد بلکه با پادشاهی‌های کوشانیان در بلخ و مرو و گندفری در سند و هند و قبایل تجارت پیشه سغدانی در فرارودان در ایران شرقی و با خاندان‌های فرترکه در پارس و سورن در کرمان و مکران و آلیمائی در شوش و.... در ایران غربی نیز متحد بود(وکیلی (۱۳۹۳) بخش دوم: فراز آمدن دولت‌های ایرانی: ۱۳۰-۲۸۷).

احیاء کمربند گفتمان وحدت در عین کثرت "نوروز": اتحادیه پهلو-اشکانی در امتداد و تداوم نظم حکمرانی" صلح ایرانی"در پیشا حمله سرداران یونانی و مقدونی اسکندر به جغرافیای سرزمینی فلات ایران، سیاست بی طرفی در مقام داوری بین آیین‌ها و ادیان مختلف و متکثر اقوام ایرانی را در پیش گرفتند و از جانبداری و تحمیل یک دین و یک آیین خاص از یک هویت خاستگاهی قومی و نژادی مشخص بر سایر اقوام ایرانی اجتناب می‌ورزیدند. مبنای وحدت در اتحادیه پهلو-اشکانی همچون نظم حکمرانی"صلح ایرانی" پیشاهلنیستی، پذیرش وحدت جغرافیای سرزمینی فلات ایران در قالب اتحادیه دفاعی مشترک بوده‌است.

دوران چهارم تکنولوژی حکمرانی صلح ایرانی یا دوران تضاد و ستیز با جانشین شدن اتحادیه پهلو-ساسانی به جای اتحادیه پهلو-اشکانی در قرن سوم میلادی شروع می‌شود. در این دوره، شاهد ستیز و تضاد در سطح گفتمانی و اقتصاد سیاسی در بین خاندان پادشاهی ساسانی با خاندان‌های پهلو(مهران/ کارن/ اسپندیاذ / سپهبد/ زیک) بر سر ماهیت تکنولوژی حکمرانی "صلح ایرانی" می‌باشیم.[1] این ستیز تا اصلاحات خسرو انوشیروان اول در ابتدای قرن ششم میلادی که منجر به استقرار تکنولوژی حکمرانی دولت ایرانی شد ادامه یافت. تکنولوژی که در ستیز گفتمانی خاندان ساسانی و پهلو اشکانی تا تسلط کامل ساسانیان ادامه یافت و نوع سیاست‌ورزی ایرانیان را متفاوت از قبل کرد و تکنولوژیهای حکمرانی دیگری برای میانجی بین ایران و ایرانی تاسیس گردید. تضاد اول بین خاندان ساسانی و خاندان واسپوهر پهلو بر سر ماهیت شاهنشاهی به عنوان "شاهنشاهی ایران" یا "شاهنشاهی مزداپرستان"(مفهوم ایران در اینجا

---

۱ -برای اطلاعات بیشتر رجوع شود به پورشریعتی (۱۳۹۸) سقوط و افول شاهنشاهی ساسانی، فصل دوم: اتحادیه ساسانی-پارتی،تعبیری بازنگریسته از نظام حکومتی ساسانی.

یک مفهوم الهیاتی و متافیزیکی می‌باشد)، در مقابل ماهیت شاهنشاهی به عنوان"شاهنشاهی ایران و انیران" یا "شاهنشاهی مزداپرستان و غیر مزداپرستان"(غیر مزداپرستان چون بودیست ها و مسیحیان شرقی و.....، در اتحادیه پهلو-ساسانی) و تضاد دوم در سطح اقتصاد سیاسی بود که منجر به ایجاد یک نظم اداری خراجستانی برای تامین منابع ملی برای نیروهای نظامی مستقل از پهلو توسط ساسانیان گردید(پورشریعتی،۱۳۹۸، صص ۱۰۹-۱۱۶).

شکل‌گیری دو مفهوم "ایران" به عنوان مزداپرستان "و" شهر"، به عنوان نظم خراجستانی اداری در تکنولوژی حکمرانی صلح ایرانی باعث آماده‌شدن زمینه تاریخی برای اصلاحات دوران خسرو انوشیروان در قرن ششم میلادی و ظهور تکنولوژی حکمرانی" دولت ایرانی" در جغرافیای سرزمینی فلات ایران گردید.

ج- تکنولوژی حکمرانی دولت ایرانی

صورت‌بندی دوم، حکمرانی «ایرانشهری» در قرن ششم م در دوره خسرو اول انوشیروان بود که در آن شاهد مفصل‌بندی مفهوم ملت تمدنی ایران بر پایه تکنولوژی‌های حکمرانی سه‌گانه ذیل در تاریخ پایه‌ی ایران می‌باشیم:

۱_ تکنولوژی حکمرانی وحدت در عین کثرت «وزارت ایرانی» با کارگزاری "دبیران اهل قلم" که اتصال‌دهندهٔ بین دستگاه الهیاتی و تاریخ رستگاری با منظومه اداری بر پایه مفاهیم دو گانه «چرخه عدالت» و «توامانی دین و سیاست» در نظم تمدنی «ایرانشهری» بوده‌است. در گاهان نیروهای اجتماعی"اشون" سه‌گانه هستند: آثرون /روحانیون _ رت ایشتر /جنگجویان _ واستر یوفشوینت /کشاورزان(سن، ۱۳۷۷: ۴۹). در متون نوشته شده در دوره خسرو اول انوشیروان چون نامه تنسر و.... شاهد یک ساختار اجتماعی چهارگانه می‌باشیم: سپهبد _ موبد _ دبیر _مهنه /خراج دهندگان. این ساختار چهارگانه در نامه تنسر، تکمیل‌کننده ساختار سه‌گانه در گاهان می‌باشد و نیروی جدید "دبیران یا اهلم قلم" به نیروهای سه‌گانه روحانیت و جنگجویان و کشاورزان اضافه شدند، که نشان از تغییر ساختار اجتماعی از محوریت خاندان‌های واسپوهر بدون یک نظم دیوانی و اداری سراسری در دوره پیش از اصلاحات خسرو اول به ساختار اجتماعی با محوریت دبیران اهل قلم مبتنی بر یک نظم دیوانی و اداری سراسری پس از اصلاحات خسرو اول در تاریخ ایران می‌باشد. کریستن سن نیز معتقد است

ساختاراجتماعی با محوریت دبیران اهل قلم مبتنی بر یک نظم دیوانی در دوره خلافت عباسی در تاریخ نگاری اسلامی چون طبری و مسعودی و.... تداومی از همین ساختار چهارگانه شکل گرفته در دوره اصلاحات خسرو اول به محوریت نیروی اجتماعی دبیران و دهگانان می‌باشد،(۱۳۷۷: ۴۹۳).

۲_ تکنولوژی حکمرانی وحدت در عین کثرت « ادب ایرانی» که به عنوان یک زبان میانجی بین اقوام و ادیان مختلف و متکثر «ایرانی» با منظومه اداری ایرانشهر قلمداد می‌شد.[۱] "ادب ایرانی" به معنای آموزش و پرورش خلاقیت و متمدن کردن کارگزار اجتماعی هم‌سنگ مفهوم "پایدیا[2] یونانی" و مفهوم "بیلدونگ[3] آلمانی" می‌باشد که به عنوان یک میراث باستانی در دوره خلفای عباسی و پادشاهی‌های ایرانی چون آل‌بویه و آل‌سامان توسط شاعران و کاتبان و ندیمان و دبیران اهل قلم در تاریخ ایران بعد از اسلام دوباره احیا گردید.[4]

۳_ تکنولوژی حکمرانی وحدت در عین کثرت شبکه خراجستانی «دهگانی/ دهقانی» که به عنوان مدآلیته بین «شهر ایرانی»، به عنوان یک واحدخودبنیاد و دارای استقلال قضائی و اداری مبتنی بر نهادهای یاریگر(کاروان‌های بازرگانی/ اصناف پیشه‌ورز/ کشاورزان نسق‌دار) به عنوان امر اجتماعی تولیدکننده ثروت، با «وزارت ایرانی» و امر سیاسی، تولیدکننده قدرت در صورت‌بندی اجتماعی، در نظم حکمرانی «ایرانشهری» در دوره اصلاحات خسرو اول انوشیروان مفهوم‌پردازی شده‌بود. (پورشریعتی،۱۳۹۸،صص ۲۰۴- ۲۰۹ و تفضلی، بهار ۱۳۷۶،صص ۱۴۸-۱۵۵).

تکنولوژی‌های حکمرانی سه‌گانه ایرانشهری وحدت در عین کثرت(وزارت ایرانی/ادب ایرانی/ شبکه خراجستانی دهگان-دهقان) که برآمده از مفردات سه‌گانه تاریخ ایران (الهیات رستگاری این جهانی گاهان/ زبان پارسی به عنوان یک زبان مدآلیته/ شهر ایرانی) بود، توانسته بود در مرزهای جغرافیایی فلات ایران مفهومی از «دولت ایرانی» مفصل‌بندی نماید.

---

۱ - درباره فرآیند شکل گیری متون و نص "ادب ایرانی" چون خداینامه و نامه تنسر و کارنامه اردشیر پاپکان و شهرهای ایرانشهر و... در قرن ششم و هفتم میلادی رجوع شود به: آ. ای. کولسنیکف، ۲۵۳۵ :۲۱-۵۰).

2 - Paideia

3 Bildung

۴- برای مطالعه بیشتر رجوع شود به: (کرمر۱۳۷۵: ۳۵-۴۲)

بر مبنای خوانش هانتینگتون برای مفصل‌بندی "دولت نهادمند"، بـه معیارهـای چهارگانـه، از تابعیت به استقلال/ از سادگی به پیچدگی/ ازانطبـاق‌ناپـذیری بـه انطبـاق‌پـذیری/ از تضـاد بـه انسـجام، در صـورت‌بنـدی اجتمـاعی نیـاز داریم(هـانتینگتون،۱۳۹۲،صـص۲۳-۴۰). در ایـن چارچوب، شاهد تحقق این معیارهای چهارگانه نهادمندی دولت در تکنولـوژی‌هـای حکمرانـی سه‌گانه دولت ایرانی در تاریخ ایران ماقبل دوران جدید از ساسانیان تا تمـدن ایرانـی-اسـلامی و صفویان به شکل‌های مختلف هستیم به شرح ذیل می‌باشیم:

۱- استقلال: استقلال "امر سیاسی" به عنوان تولیدکننده قدرت از فرآینـد تولیـد ثـروت توسـط" امر اجتماعی "و عدم دخالت" امر سیاسی" در" امر اجتماعی" و تمایز "قدرت" از "ثروت" در صورت‌بندی اجتماعی یکی از معیارهای همواره توصیه شده در متون ایرانشـهری مـی‌باشـد. (در این مورد می‌توان به ابن خلدون(۱۳۶۱)، جلـد اول: ۷۳-۵۴۳-۵۵۱-۵۵۲-۵۵۳-و هـدایت،۱۴۰۲ و کارنامه اردشیر پاپکان،۱۳۴۲: ۲۱۲رجوع نمود.)

۲- پیچیدگی: "سلطنت" به عنوان امر سیاسی خودفرمان تولیدکننده" قدرت"، "شهر ایرانی" بـه عنوان امر اجتماعی تولیدکننده "ثروت" از "وزارت" و "دهگانی" به عنوان یـک نظـم اداری و دیوانی سراسری تولیدکننده "پیچیدگی" مستقل بود. تاکید بر عدم دخالت هر یـک از ایـن سـه حوزه در کار حوزه دیگر و عدم دخالت امـر سیاسـی و امـر اجتمـاعی در وزارت و دهگـانی و تخصیص وزارت و دهگانی به دبیران اهل قلـم و نیـاز سـلطنت و شـهر ایرانـی بـه نظـم نخبگـانی دبیران اهل قلـم بـرای تولیـد پیچیـدگی در صـورت‌بنـدی اجتمـاعی یکـی از آمـوزه‌هـای متـون ایرانشهری می‌باشد (در این باب می‌تـوان بـه: خواجـه نظـام الملـک،۱۳۴۷: ۳۱-۲۲۲-۲۳۳-۲۳۴ رجوع نمود).

۳- انطباق‌پذیری: در متون ایرانشهری همواره به قواعدبازی روشـن و شـفاف کـه باعـث امکـان سنجش و داوری انطباق‌پذیری سیستم اجتماعی با محیط پیرامونی گردد تاکید مـی‌شـود، قواعـد بازی چون "توامانی الملک و الدین"و"چرخه داد"[1].

۴- انسجام: در نظم حکمرانی دولت ایرانی، سلطنت به عنوان امر سیاسی خودفرمـان تولیدکننـده

---

۱ - در مورد قاعده بازی "توامانی الملک و الدین"رجوع شود به: (خواجه نظام الملـک، ۱۳۴۷: ۸۰ و نامـه تنسـر،۱۳۵۴: ۵۳ و ابوالقاسم فردوسی، شاهنامه،۱۳۱۴،بیت های ۵۵۱-۵۵۶_ در مورد قاعده "چرخه داد" رجـوع شـود بـه: ابـن خلـدون، ۱۳۶۱، جلد اول: ۷۲-۷۳ و فضل‌الله همدانی،۱۳۵۸: ۱۱۳ و عهد اردشیر،۱۴۰۳: ۵۳ و احمدوند،۱۴۰۱: ۱۳۵-۱۵۷).

قدرت به صورت مستقیم با نیروهای اجتماعی در ارتباط نمی‌باشد بلکه امر سیاسی از طریق مدآلیته و میانجی "وزارت" با جامعه در تماس و برخورد بود. همچنین نهادهای یاریگر(کاروان‌های بازرگانی و اصناف پیشه‌ورز و کشاورزان نسق‌دار) به عنوان تولیدکننده ثروت در شهر ایرانی از طریق شبکه خراجستانی دهگانی-دهقانی با وزرات و امر سیاسی در ارتباط بودند(رجوع شود به آثار مختلف فرهادی در این زمینه از جمله فرهادی، ۱۳۷۶). اقوام و اتحادیه‌های قبایل فاتح بر فلات ایران چون اعراب، ترک‌های ترکمن غز و ترک‌های مغولی-تاتاری از طریق "ادب ایرانی"، آموزش و تربیت چگونگی حکمرانی بر فلات ایران را آموخته و ایرانیزه می‌شدند. سه‌گانه "وزارت ایرانی" و "شبکه خراجستانی دهگانی" و "ادب ایرانی"، میانجی‌ها و متصل‌کننده‌هایی بودند که باعث ایجاد وحدت بین حاکمان و محکومان و انسجام بین حکومت‌کنندگان با حکومت‌شوندگان در تاریخ ایران ماقبل دوران جدید در نظم حکمرانی دولت ایرانی بودند.

نتیجه‌گیری

در این مقاله به صورت مجمل تلاش کردیم که نشان دهیم:

مفهوم‌پردازی ایران بر مبنای مفهوم ملت تمدنی، یک ایده محسوب می‌شود و بدنبال ایجاد یک چرخش پارادایمی و ایجاد دگردیسی در مفهوم‌پردازیهای مختلف از ماهیت تاریخ پایه‌ی ایرانِ ماقبل دوران جدید می‌باشد. این ایده نشان می‌دهد که چارچوب نظری "ملت تمدنی" به نسبتِ چارچوب نظری "امپراطوری" و "دولت-ملت" بهتر می‌تواند بر مفردات جغرافیایی سرزمینی ایران و تاریخ پایه‌ی ایران در دوران پیشامدرن مدرن منطبق و کاربست‌پذیر باشد؛ مفهوم ملت تمدنی ایران در ایران ماقبل مدرن، بر مبنای هماهنگی و انسجام بین «ایده ایران» با «جغرافیا» و«تاریخ»ایران مفهوم‌پردازی شده‌است. صورت‌بندی‌های دوگانه حکمرانی«شاهنشاهی» و «ایرانشهری» در ملت تمدنی ایران ماقبل دوران مدرن، تکنولوژیهای حکمرانی وحدت در عین کثرت یا آفهیبن های خود را بر اساس و شالوده مفردات جغرافیای سرزمینی ایران و ویژگی‌های تاریخ ایران شاکله‌بندی و مفهوم‌پردازی نموده‌اند. این همچنین یک الگوی متفاوت برای کنترل خشونت و تولید قدرت در جغرافیای سرزمینی فلات ایران بود. جغرافیای سرزمینی میانه بین مدیترانه و چین تا قبل از برخورد با نظم تمدنی مدرنیته غربی،

دارای الگوی تولیدکننده نظم و ثبات بود و بر مبنای مفردات جغرافیای سرزمینی و تاریخ پایه‌ی خود توانسته بود نظم و ثباتی مبتنی بر «صلح ایرانی» و «دولت ایرانی» شکل دهد. بر خلاف خوانش تداوم‌گرایانه، ملت ایران یک دولت-ملت قدیمی از دوران پیشامدرن نبوده‌است. هم‌چنین ایران پیشامدرن بر خلاف خوانش مدرنیستی دارای مفهوم‌پردازی خاصی از ماهیت ملت(ملت تمدنی ایران) بوده که تضاد تاریخی با دولت-ملت مدرن دارد. بر خلاف پارادایم حاکم بر مطالعات شرق‌شناسی در دانشگاه‌های غربی نیز ملت ایران در دوران پیشامدرن یک «امپراطوری» نبوده بلکه بر مبنای مفهوم ملت تمدنی خاص خود، دارای مفردات متفاوتی از الگوی امپراطوری‌ها می‌باشد.

بدینسان ایرانیان تا قبل از برخورد با غرب توانسته بودند تعدادی تکنولوژیهای حکمرانی را به عنوان میانجی بین نقطه وحدت و نقطه کثرت در تاریخ پایه خود ابداع کنند. این تکنولوژیها، مستقل از اشخاص و قدرت شخصی باعث شکل‌گیری "هنر به هم پیوستن" و خلق ملت‌سازی و یکپارچگی و انسجام و تداوم تاریخی و ثبات و چشم‌انداز تاریخی درازمدت شدند. در نظم حکمرانی صلح ایرانی، شاهد تکنولوژی وحدت در عین کثرت سه‌گانه(نوروز/شاه شاهان/راه شاهی) بین نقطه وحدت جغرافیایی سرزمینی فلات ایران با نقطه کثرت اقوام و ادیان مختلف و متکثر ایرانی در تاریخ پایه ایران قدیم بودیم و در نظم حکمرانی دولت ایرانی نیز شاهد تکنولوژی حکمرانی وحدت در عین کثرت سه‌گانه (ادب ایرانی/ وزارت ایرانی/دهگان-دهقان) بین نقطه وحدت حاکمان و فاتحان عرب و ترکمن و مغول با نقطه کثرت شهر ایرانی در تاریخ پایه ایران می‌باشیم. این روند از اواسط سلطنت شاه عباس صفوی و برخورد ایران با غرب و تلاش ایران برای اروپایی شدن رو به محاق رفت درحالیکه به خوبی در ایران باستان و دوره اسلامی و حتی مغولی تداوم داشت. تلاش برای اروپایی شدن و حذف این میانجی‌ها، مهمترین مانع برای بازخوانی آنها و ترکیب صلح ایرانی و دولت ایرانی در این چهارصدسال بوده‌است. تکرار این نظم‌ها منوط به بازگشت به آنها البته با خوانشی مطابق با ویژگی‌های زمانه است.

ابرروایت "ملت تمدنی ایران" با مفهوم‌پردازی از تکنولوژی‌های حکمرانی دوگانه ایرانی (صلح ایرانی _ دولت ایرانی) دربرگیرنده پیامدهای نظری ذیل نیز برای آگاهی کارگزار ایرانی در دوران جدید می‌باشد:

۱- شکست مدل "ناسیونال بیلدونگ/ ملت سازی " بر مبنای "حاکمیت" یا فرآیند قدرت‌سازی از بالا به پایین، بر پایه مرجعیت یک هویت خاستگاهی قومی و دینی خاص و مشخص در جغرافیای سرزمینی فلات ایران.

۲- عدم کاربست مدل" خودیاری " بر مبنای قدرت‌سازی از طریق "قدرت سخت" نظامی و جنگ افزاری برای تولید امنیت و تحقق صلح در بین واحدهای سیاسی موجود در بستر جغرافیای سرزمینی فلات ایران.

۳- ناسیونال بیلدونگ یا ملت‌سازی در جغرافیای سرزمینی فلات ایران باید بر مبنای مفردات تاریخی نظم حکمرانی "دولت ایرانی" بر پایه سازوکارهای سه‌گانه ذیل باید صورت بپذیرد:

۳-۱- مفصل بندی نظم دیوانی مستقل و خودبنیاد از قدرت سیاسی و شخصی حاکمان، که به صورت مستقل از اراده شخصی حاکمان دست به "تولید پیچیدگی" در مقابل "آشوب های محیطی" در بستر جغرافیای سرزمینی فلات ایران بزند (برآمده از میراث "وزارت ایرانی").

۳-۲- مبنا قرار دادن زبان فارسی به عنوان زبان میانجی و مدالیته که منتقل‌کننده آموزه های حکمرانی ایرانی در بین هویت‌های خاستگاهی متضاد و متفاوت در بستر جغرافیای سرزمینی فلات ایران باشد(برآمده از میراث" ادب ایرانی ").

۳-۳- مفصل‌بندی" شهر ایرانی" به عنوان یک واحد قضایی و امنیتی خودبنیاد و دارای مدیریت سیاسی مستقل که به عنوان تولیدکننده ثروت در بستر جغرافیای سرزمینی فلات ایران قلمداد گردد (برآمده از میراث "دهگانی").

۴- تولید صلح و امنیت در بین واحدهای سیاسی موجود در بستر جغرافیای سرزمینی فلات ایران زمانی امکان پذیر می‌باشد که با بازگشت به مفردات جغرافیای سرزمینی فلات ایران بر مبنای میراث تاریخی" تکنولوژی حکمرانی صلح ایرانی " سازوکارهای سه‌گانه ذیل در بستر جغرافیای سرزمینی فلات ایران محقق گردد:

۴-۱-پلورالیسم ایرانی: که متضمن اصول دوگانه ذیل می‌باشد

۴-۱-۱- پذیرش کثرت‌گرایی هویت های خاستگاهی قومی و دینی خاص و متفاوت

۴-۱-۲- بر پایه مهین پرستی مبتنی بر وحدت جغرافیای سرزمینی فلات ایران.

۴-۲- ایران راه: شامل اصول دوگانه ذیل می باشد:

۴-۲-۱- جغرافیای سرزمینی فلات ایران به عنوان "چهار راه ارتباطی" بین شبه قاره هند و شبه

قاره چین با حوزه دریایی مدیترانه.

۴-۲-۲- ایجاد مسیر و کریدور تجارت زمینی از مرزهای زمینی چین تا حوزه دریایی مدیترانه که واحدهای سیاسی موجود در بستر جغرافیای سرزمینی فلات ایران را از لحاظ اقتصاد سیاسی بهم متصل و بهم پیوسته می‌کند.

۴-۳- اتحادیه امنیت مشترک: بر پایه سازوکارهای دوگانه ذیل می‌باشد:

۴-۳-۱- هیچ یک از واحدهای سیاسی موجود در بستر جغرافیای سرزمینی فلات ایران به تنهایی قادر به تامین منافع و مقابله با مخاطرات پیش روی خود نمی‌باشند.

۴-۳-۲- مخاطرات مشترک و منافع دست جمعی: واحدهای سیاسی موجود در بستر جغرافیای سرزمینی فلات ایران بدلیل وحدت در جغرافیای سرزمینی (قرار گرفتن در بستر جغرافیا سرزمینی فلات ایران) دارای مخاطرات مشترک و منافع دست جمعی می‌باشند که تنها از طریق یک سازوکار "امنیت دست جمعی" در قالب یک "اتحادیه امنیت مشترک" قابل تامین و روبرو شدن با آنها می‌باشند.

منابع

ابن خلدون، عبدالرحمن(۱۳۶۱)، مقدمه، ترجمه محمد پروین گنابادی، جلد اول، تهران: انتشارات علمی فرهنگی.

اندرسون و دیگران (۱۳۸۳)، معادلات و تناقضات گرامشی، گردآوری و ترجمه شاپور اعتماد، تهران: نشر چشمه.

احمدوند، شجاع(۱۴۰۱)، درآمدی بر داد به‌سان مفهوم بنیادین فلسفه سیاسی ایرانی، رهیافت‌های سیاسی و بین‌المللی، سال چهاردهم، ش۷۲، صص: ۱۳۵-۱۵۷.

احمدوند، شجاع، بردبار، احمدرضا(۱۳۹۸)، مبانی دینی دولت در ایران باستان از دوره اساطیری تا دولت هخامنشی، دولت‌پژوهی، سال پنجم، ش ۱۹، صص ۸۱-۱۰۶.

پورشریعتی، پروانه (۱۳۹۸)، سقوط و افول شاهنشاهی ساسانی، ترجمه آوا واحدی نوایی، تهران: نشرنی.

تفضلی، احمد(بهار ۱۳۷۶) دهقان، نامه فرهنگستان، شماره ۹،صص ۱۴۸-۱۵۵

خواجه نظام الملک (۱۳۴۷)، سیرالملوک (سیاست نامه)، به اهتمام هیوبرت دارک،تهران: بنگاه ترجمه و نشر کتاب.

طباطبایی، سیدجواد(۱۳۹۸). ملت، دولت حکومت قانون: جستارهای درباب سنت و نص، تهران: مینوی خرد.

عهد اردشیر(۱۹۶۷) تصحیح ا. عباس، تهران، فرهنگ معاصر.

فردوسی، ابوالقاسم(۱۳۱۴)، شاهنامه، تصحیح سعید نفیسی، تهران: بروخیم.

فرهادی، مرتضی(۱۳۷۶). فرهنگ یاریگری در ایران، تهران: مرکز نشر دانشگاهی.

کربن، هانری (۱۳۸۴). تخیل خلاق در عرفان ابن عربی، ترجمه رحمتی، تهران: جامی.

کرمر، جوئل ل(۱۳۷۵) احیا فرهنگی در عهد آل‌بویه: انسان‌گرایی در عصر رنسانس اسلامی، مترجم محمد سعید حنایی کاشانی، تهران: مرکز نشر دانشگاهی.

کریستن سن، آرتور(۱۳۷۷)، ایران در زمان ساسانیان، ترجمه رشید یاسمی،تهران: انتشارات دنیای کتاب.

کولسنیکف، آ. ای. (۲۵۳۵) ایران در آستانه یوروش تازیان، ترجمه م. ر. یحیایی، تهران: انتشارات آگاه.

نامه تنسر(۱۳۵۴)،تصحیح مجتبی مینوی، تهران: خوارزمی.

وبر، ماکس (۱۳۸۴). دین، قدرت، جامعه، ترجمه احمد تدین، تهران: انتشارات هرمس.

وبر، ماکس(۱۳۹۴). اقتصاد و جامعه، ترجمه منوچهری و دیگران، تهران: سمت.

وکیلی، شروین(۱۳۹۳)، تاریخ سیاسی شاهنشاهی اشکانی ها، تهران: نشر شورآفرین.

هابسون، جان(۱۳۷۸). ریشه‌های شرقی تمدن غربی، مترجم عبدالله فرهی، انتشارات تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی.

هانتینگتون، سموئل(۱۳۹۲). سامان سیاسی در جوامع دستخوش دگرگونی،تهران:انتشارات علم،چاپ پنجم.

هدایت، صادق (۱۴۰۲)، زند و هومن یسن، تهران: بدرقه جاویدان.

هدایت(۱۳۴۲)، کارنامه اردشیر پاپکان، تهران: امیرکبیر.

همدانی، رشید الدین فضل الله(۱۳۵۸)، سوانح الافکار رشیدی، تهران: انتشارات کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد.

هگل، گئورگ ویلهلم فردریش(۱۳۹۶). درس هایی درباره فلسفه تاریخ، ترجمه ابراهیم ملک اسماعیلی، تهران: موسسه انتشارات نگاه.

References

Beckwith, Christopher. (2009). Empires of the Silk Road: A History of Central Eurasia from the Bronze Age to the Present. Princeton and Oxford: Princeton University Press.

Briant, Pierre (2002). From Cyrus to Alexander: A History of the Persian Empire. Eisenbrauns.

Colomer, Joseph M. 2017."Empires Versus States". Oxford Research, Encyclopedia of Politics.

Graf, David F. (1994). "The Persian Royal Road System". Continuity & Change: Proceedings of the Last Achaemenid History Workshop 1990. Vol. 8. pp. 167–189.

Grafton, A. (2006), The History of Ideas: Precept and practice, 1950-2000 and Beyond, Journal of The History of Ideas, No 67, pp: 1-32.

Hegel,G. W. F.(2019)The Fhenomenology of Spirit, Translated by Peter Fass and John Dobbins, University of Noter Dame Press.

Kaplan ,R.D,(2012),The Revenge Of Geography: What The Map Tell Us About Coming Conflicts and The Battle Against Fate, Random House.

Kaplan, R. D. (2018). The Return of Marco Polo's World: War, Strategy and American Interests in the Twenty-First Century.Random House.

Kitsikis,Dimitri(1985) L Empire Ottman, Paris,PUF.

Kitsikis, Dimitri(2002), «Une vision géopolitique: la Région intermédiaire» (A Geopolitical Vision: the Intermediate Region), *Relations internationales,* Paris, No.109. 99-116.

https://www.academia.edu/10824970/Une_vision_g%C3%A9opolitique_la_R%C3%A9gion_interm%C3%A9diaire
Mouffe,Chantal(1993),The Return of the Political. London-New York: Verso.
Pagden,Anthony(2007), Empires and Nation-states, Historically Speaking Journal, Johns Hopkins University Press, Volume 8, Number 4, 10.1353/hsp.2007.0018
Rosenau N James.(1992), Governance Without Government: Order and Change in World Politics, Cambridge University Press.
Stearns, Peter(2001). The Encyclopedia of World History: Ancient, Medieval, and Modern, Chronologically Arranged (6th ed.). Houghton Mifflin Publisher.
Tilly,Charles (1990)Coercion, Capital, and European States:Studies in social discontinuity, Blackwell.
Waters, Matt (2004). "Cyrus and the Achaemenids". Iran. 42. Taylor & Francis, Ltd.: 91–102. doi:10.2307/4300665. JSTOR 4300665

References.[In Persian]

Abbas, Ehsan (1967), *Ardashir's Covenant*, Tehran: Farhang Moaser.[In Persian]
Ahmadvand, Shoja, An Introduction to Daad (Justice), As the Fundamental Concept of Iranian Political Philosophy, Journal of Political and International Approaches, Vol 14, N 72, pp: 135-157. Doi 10.29252/piaj.2023.228999.1304.
Ahmadvand, Shoja, Bordbar, Ahmad Reza(2019), Foundation of State in Ancient Iran: Transition from Mythological Age to the Establishment of Achaemenid State, the State Studies Quarterly, Vol 5, Issue 19, pp: 81-106. https://doi.org/10.22054/tssq.2019.39483.643
Anderson, et al. (1383), *Gramsci's Equations and Contradictions*, compiled and translated by Shapour Etemad, Tehran: Cheshmeh Publication. [In Persian]
Christensen, Arthur (1377), *Iran in the Time of the Sassanids*, translated by Rashid Yasemi, Tehran: Donya-e-Ketab Publications. [In Persian]
Corbin, Henry (1384), *Creative Imagination in the Sufism of Ibn Arabi*, translated by Insha'allah Rahmati, Tehran: Jami. [In Persian]
Farhadi, Morteza (1376), *The Culture of Cooperation in Iran*, Tehran: University Publishing Center.
Ferdowsi, Abul-Qâsem (1314), *Shahnameh*, edited by Saeed Nafisi, Tehran: Boroukhim.
Hobson, John (1378), *The Eastern Origins of Western Civilization*, translated by Abdollah Farhi, Tehran: Institute for Cultural and Social Studies. [In Persian]
Hedayat, Sadegh (1402), *Zand and Homan Yasn*, Tehran: Badre Qajavidan.
Huntington, Samuel (1392), *Political Order in Changing Societies*, translated by Mohsen Salasi, Tehran: Elm Publications, Fifth Edition. [In Persian]

Ibn Khaldun, Abdulrahman (1361), *Muqaddimah*, translated by Mohammad Parvin Gonabadi, Volume 1, Tehran: Scientific and Cultural Publication. [In Persian]

Kraemer, Joel L. (1375), *Humanism in the Renaissance of Islam: The Cultural Revival During the Buyid Age*, translated by Mohammad Saeed Hanaei Kashani, Tehran: University Publishing Center. [In Persian]

Koulsnikov, A. E. (2535), *Iran on the Eve of the Arab Invasion*, translated by M. R. Yahyaei, Tehran: Agah Publications. [In Persian]

Letter of Tansar (1354), edited by Mojtaba Minovi, Tehran: Kharazmi. [In Persian]

Nizām al-Mulk (1347), *Seyar al-Muluk (Siyasatnama)*, edited by Hubert Darke, Tehran: Bongah Tarjomeh va Nashr Ketab. [In Persian]

Pourshariati, Parvaneh (1398), *Decline and Fall of the Sasanian Empire*, translated by Ava Vahedi Navaei, Tehran: Ney Publication. [In Persian]

Shahbazi, A. Shapur (2012)."PERSEPOLIS", Encyclopedia Iranica, online Addition, vailable at http://www.iranicaonline.org/articles/persepolis, (accessed on 30 December 2023).

Tabatabai, Seyyed Javad (1398), *Nation, State, Rule of Law: Essays on Tradition and Text*, Tehran: Minooye Kherad Publication. [In Persian]

Tafazzoli, Ahmad (Spring 1376), *"Dehqan"*, Nameh Farhangestan, No. 9, pp. 148-155. [In Persian]

Vakili, Shervin (1393), *The Political History of the Parthian Empire*, Tehran: Shorafarin Publishing. [In Persian]

Vaziri, Mostafa(1993), Iran As Imagined Nation, The Construction of National Identity,New York: Paragon House.

Weber, Max (1384), *Economy and Society*, translated by Manouchehri et al., Tehran: SAMT. [In Persian]

Weber, Max (1394), *Religion, Power, Society*, translated by Ahmad Tadayon, Tehran: Hermes Publications. [In Persian]